

KIRGIZİSTAN ÜLKE RAPORU

TÜRKİYE TOHUMCULAR BİRLİĞİ

MAYIS 2024

1. GENEL BİLGİLER.....	3
1.1.Künye.....	3
1.2.Coğrafi Konumu ve İklimi.....	3
1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre.....	4
1.4. Siyasi ve İdari Yapı.....	4
1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı.....	5
2.GENEL EKONOMİK DURUM.....	5
2.1.Temel Ekonomik Göstergeler.....	6
2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar.....	6
2.2.1.Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü.....	7
2.2.2.Ülkedeki Serbest Bölgeler.....	8
2.2.3.Ülkede İş Kurma Mevzuatı.....	8
3. SEKTÖRLER.....	10
3.1.Tarım.....	10
3.1.1. Tohumculuk.....	12
3.1.2.Hayvancılık.....	13
3.1.3.Balıkçılık.....	13
3.2. Sanayi.....	14
3.3.Madencilik ve Metalürji.....	14
3.4. İnşaat.....	15
3.5. Bankacılık.....	15
3.6.Petrol ve Doğalgaz.....	16
3.7.Enerji.....	16
3.8.Ulaşım ve Telekomünikasyon.....	16
3.9.Turizm.....	17
4.TİCARET.....	17
4.1.Genel Durum.....	17
4.2.Türkiye ile Ticaret.....	20
4.2.1.Genel Durum.....	20
4.2.2. İki Ülke Arasında Anlaşma ve Protokolle.....	21
4.2.3.Türkiye-Kırgızistan Yatırım İlişkileri.....	21
4.2.4. İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar.....	21
4.3. Dış Ticaret Politikası Ve Uygulamaları.....	22
4.3.1.Tarife ve Diğer Vergiler.....	22
4.3.2. Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar.....	26
4.3.3.Teknik Engeller.....	26
5.PAZAR DURUMU	27
5.1. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yanları ile Fırsatlar ve Tehditler	27
5.2.Dağıtım Kanalları.....	27
5.3. Tüketici Tercihleri.....	28
5.4.Ambalaj, Paketleme Ve Etiketleme.....	28
5.5.Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları.....	28
5.6.İş Adamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar.....	29

1.GENEL BİLGİLER

1.1.Künye

Resmi Adı	Kırgız Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Parlamentar Cumhuriyet
Nüfus	7.07 milyon (2024 tahmini)
Dil	Kırgızca (resmi dil), Özbekçe, Rusça
Başlıca Şehirleri	Bişkek, Batken (Batken), Çuy (Tokmok), Calal-Abad (Celal-Abad), Narın (Narın), Oş (Oş), Talas (Talas), Issık-Göl (Karakol)
Etnik Yapı	Kırgız %73, Özbek %15, Rus %6, Diğer %6
Başkent	Bişkek
Bağımsızlık Tarihi	31 Ağustos 1991
Sınır Komşuları:	Kuzeyde Kazakistan, batıda Özbekistan, güneybatıda Tacikistan ve güneydoğuda Çin'dir.
Yüzölçümü	198.500 km ²
GSYİH (\$)	13.599 milyon (2024 tahmini)
KBGSYİH (\$)	1.922 (2024)
Büyüme Oranı (%)	%4,45 (2024)
Devlet Başkanı	Sadır CAPAROV
Para Birimi	Kırgızistan Somu (1 KGS = 0,37 TL)
Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	BM,ADB, CICA, CIS, CSTO, EAEC, EAEU, EAPC, EBRD, ECO, EITI (compliant country), FAO, GCTU, IAEA, IBRD, ICAO, ICC (NGOs), ICRM, IDA, IDB, IFAD, IFC, IFRC, ILO, IMF, Interpol, IOC, IOM, IPU, ISO (correspondent), ITSO, ITU, MIGA, NAM (observer), OIC, OPCW, OSCE, PCA, PFP, SCO, UN, UNAMID, UNCTAD, UNESCO, UNIDO, UNISFA, UNMIL, UNMISS, UNWTO, UPU, WCO, WFTU (NGOs), WHO, WIPO, WMO, WTO

1.2.Coğrafi Konum ve İklim

Orta Asya'nın kuzeydoğusunda yer alan, Kırgızistan'ın yüzölçümü, 198.500 km²'dir. %4,4'ü su olan Kırgızistan'ın yüzölçümünün, %5,3'ünü ormanlık alanlar, %54,1'ini tarımsal alanlar, %36,2'sini ise diğer arazi oluşturmaktadır.

Kuzeyinde Kazakistan, güneydoğu ve doğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, batısında Özbekistan, güneybatısında Tacikistan ile komşu olan Kırgızistan'ın sınırlarının toplam uzunluğu 3.878 km'dir. Kırgızistan geniş çukur alanlara, derin vadilere ve yüksek dağ sıralarına sahiptir. Ortalama rakım 2.750 m'dir. En yüksek nokta (Pobeda Tepesi), deniz seviyesinden 7.439 m, en alçak nokta ise, deniz seviyesinden 132 m yükseklikteki Kara Darya'dır. Toplam alanın %94'ünden fazlasının deniz seviyesinden yüksekliği 1.000 m'yi aşar ve toplam yüzölçümünün yaklaşık %40'ı 3.000 m'den yüksektir. Doğu batı istikametinde 2.000 km uzunluğunda ve 400 km genişliğinde bir kara kütlesi

olan Tanrı Dağları'nın yaklaşık üçte ikisi Kırgızistan toprakları içinde yer almaktadır. Tanrı Dağları'nın orta kesimlerinde yer alan Terskey Ala Dağı, Kırgız Sırtları, Batal Kokşaal Dağı ve Akşırak Kuyluğu ile Güney İngilçek ve Kayında buzulları özellikle dağcılık açısından oldukça önemlidir. Güney İngilçek Buzulu Çin ve Kazakistan sınırı arasında yer almakta olup, 62 km uzunluğu, 3.5 km genişliği ve 200 m kalınlığıyla dünyanın en büyük buzullarından biridir. Bölgede 7.000 m'yi aşan iki zirve (Tengri ve Pobeda), 6.000 m'yi aşan 23 zirve ve 5.000 m'yi aşan 80 zirve bulunmaktadır. Zaalaya, Türkistan ve Alay Dağları'nda bulunan zirveler özellikle dağcılık açısından önemlidir.

Ülkede genel olarak büyüklü küçüklü yaklaşık 40.000 dere ve ırmak bulunmaktadır. Kırgızistan'ın en önemli nehirleri; Narın (535 km), Çuy (221 km) ve Çatkal (205 km)'dir. Kırgız Cumhuriyeti'nde 1.923 adet göl bulunmakta ve kapladıkları alan 6.836 km²'ye ulaşmaktadır. Issık Göl (6.236 km²), Son Göl (275 km²) ve Çatır Göl (175 km²) Kırgızistan'ın en büyük gölleridir. Bunlardan en önemlisi, aynı zamanda dünyanın en büyük ikinci krater gölü olan Issık Göl'dür (668 m derinlik). Issık Göl'ün biraz tuzlu olan suyu en soğuk havalarda bile donmaz. Issık Göl sahip bulunduğu büyük su hacmiyle çevresinin iklimini de büyük ölçüde etkiler. Çevresi karla kaplı olduğu halde, kışın bölgede ılıman bir iklim hüküm sürer. Yaz aylarında ise, Kırgızistan'ın diğer bölgelerinden daha serin ve daha az nemli olmasıyla, kaliteli kumsalı ve zengin bitki örtüsü ile turistik bir cazibe noktasıdır.

Kırgızistan'ın genel bitki örtüsünü orman, makilikler, bozkır, step, çayır ve su bitkileri oluşturur. Bitki örtüsünde görülen başlıca türler ise çam, ceviz, fıstık, huş ağacı, akağaç ve kavaktır. Güneybatı Tien Şan'da bulunan ceviz ormanı özel bir öneme sahiptir.

Kırgızistan karasal iklime sahiptir. Bu yüzden kışların hayli soğuk geçtiği ülkede yaz mevsiminde sıcaklıklar yüksektir. En soğuk geçen ayın Ocak olduğu Kırgızistan'da bu dönemde hava sıcaklığı ortalama -6'ya kadar düşmektedir.

1.3.Doğal Kaynaklar ve Çevre

Bağımsızlık öncesi dönemde altın, kömür, uranyum ve antimon Kırgız Cumhuriyeti'nin madencilik sektörüne damgasını vurmuştur. Kırgızistan'da çok sayıda altın maden yatağı bulunmaktadır. Halihazırda, işletilen en büyük altın maden yatakları: Kumtor (104 tondan fazla altın rezervi bulunmaktadır), Ceruy ve Taldı-Bulak-Levoberejniy, Makmal, Bozumçak, İştamberdı, Unkur-Taş , Tereksay vs. 1996 yılında Tien Şan dağlarında Kumtor altın madeninin faaliyete geçmesiyle altın üretimi toplam sanayi üretiminin %40'ına ulaşmıştır. Altın madenciliği dışında madencilik sektörü gelişmemiştir. Özellikle kömür madenciliğinde yatırım yetersizliği gözlemlenmekte ve bu alandaki faaliyetler esas olarak devlet eliyle yürütülmektedir. Uranyum madenciliği Minkuş, Aktuz, Kajısay ve Maylısu bölgelerinde verim düşüklüğü nedeniyle durmuş bulunmaktadır. Diğer bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Kırgız Cumhuriyeti'nde petrol ve doğalgazın ekonomiye katkısı göz ardı edilebilir bir seviyede bulunmaktadır.

1.4.Siyasi ve İdari Yapı

Cogorku Kenes (Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi)

Kırgız Cumhuriyeti Büyük Meclisi-Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosu, kendi yetkileri çerçevesinde yasama ve denetim fonksiyonlarını yerine getirmekte olup, toplam 90 milletvekilinden

oluşmaktadır. Büyük Meclis daimi faaliyet gösteren, parti sistemine dayalı olarak seçilen milletvekillerinden oluşmaktadır. Anayasaya göre yasalar Büyük Meclise sunulmaktadır. Büyük Meclis, yasa üzerinde değişiklikler yaptıktan sonra bir ay içinde Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın onayına sunmaktadır.

Yürütme

Kırgız Cumhuriyetinde yürütme Hükümet tarafından yerine getirilir. Kırgız Cumhuriyeti Anayasası ile Hükümete, Cumhurbaşkanı ve Parlamento'ya tanınan yasama ve denetim yetkisi dışındaki tüm devlet yönetimi konularında karar verme yetkisi tanınmış bulunmaktadır. Yürütme organları Bakanlıklar, Devlet Hizmet Başkanlıkları ve Devlet Ajans Müdürlükleri olarak örgütlenmiştir. Başbakan, Büyük Meclisin onayı ile Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bakanlar Kurulu; Başbakan, Başbakan Yardımcısı ve 14 Bakandan oluşmaktadır. Anayasaya göre Cumhurbaşkanı devlet organlarının koordinatörü durumundadır. Ancak Anayasa'da, yürütme ile ilgili olarak kararname çıkartma, iptal etme ve değişiklikler yapma yetkisi bulunması nedeniyle Cumhurbaşkanı yürütmenin nihai karar makamı niteliğini korumaktadır. Devletin egemenliği ve dokunulmazlığına yönelik tedbirleri alır, savunma, devlet organlarının işleyişini ve koordinasyonunu sağlar, Devletin iç ve dış siyasetini belirler, hükümet yapısını ve hükümet üyelerini tespit eder, Parlamento teklifi ile Başbakan'ı onaylar, Başbakan veya hükümetin istifası ile ilgili kararları alır, idari kuruluşların yöneticilerini atar.

1.5.Nüfus ve İşgücü Yapısı

Ülke başkent ve 7 İdari Bölge'ye (ile) ayrılmıştır. Başkent Bişkek'e özel bir statü verilmiştir. 2023 yılı itibarıyla ülke nüfusunun yaklaşık 6,9 milyon olduğu tahmin edilmektedir. (Nüfusun 1.3milyonu Başken Bişkek'de yaşamaktadır).

2.GENEL EKONOMİK DURUM

Kırgızistan, ekonomisi madencilik, tarım ve yurtdışında çalışan vatandaşların gelirlerine dayanan, kara ile çevrili, dağlık, düşük orta gelirli bir ülkedir.

Ana tarım ürünleri: pamuk, yün ve et olup, bunlardan sadece pamuk belli bir miktarda ihraç edilmektedir.

İhraç ettiği diğer ürünler arasında; altın, civa, uranyum, doğal gaz ve bazı yıllarda elektrik bulunmaktadır.

Kırgızistan, elektrik ihracatını artırmak amacıyla ülkedeki hidroelektrik barajların sayısını artırmak için yabancı yatırımları ülkeye çekmek için çalışmaktadır. Rusya ve Kazakistan'da çalışan Kırgız vatandaşların gelirleri ülkenin GSYİH'sinin %25'inden fazlasını oluşturmaktadır.

Bağımsızlığın ardından Kırgızistan, yasal altyapının iyileştirilmesi ve arazi reformunun başlatılması gibi piyasa reformlarını hızla uygulamaya koymuştur. 1998 yılında Kırgızistan, Dünya Ticaret Örgütü'ne kabul edilen ilk Bağımsız Devletler Topluluğu ülkesi oldu. Hükümet, kamu kuruluşlarının çoğunu özelleştirdi. Bu reformlara rağmen, ülke 1990'ların başında üretimde ciddi bir düşüş yaşamış ve küresel mali kriz ve azalan petrol fiyatları Orta Asya'daki ekonomileri küçülttüğü için son yıllarda yine yavaş büyüme hızı ile karşı karşıya kalmıştır. Kırgız hükümeti,

yıllık bütçe açığının GSYİH'nın yaklaşık %3 ila 5'ini finanse etmek için yabancı finansman desteğine bağımlılığı devam etmektedir.

2.1. Temel Ekonomik Göstergeler

GÖSTERGE	DEĞER	2021	2022	2023(Tahmini)
GSYİH	Milyar USD	9,3	11,7	12,7
Büyüme	%	5,5	6,3	3,4
Nüfus	Milyon Kişi	6,7	6,8	6,9
KBGSYİH	USD	1.391	1.718	1.830
Enflasyon	%	11,2	14,7	10,0
İşsizlik Oranı	%	9,0	9,0	9,0
Cari Denge/GSYH	%	-8,0	-46,5	-20,0
Bütçe Dengesi/GSYH	%	-0,7	-0,3	-1,8
İhracat	Milyar USD	1,7	2,2	2,8
İthalat	Milyar USD	5,6	9,6	11,1

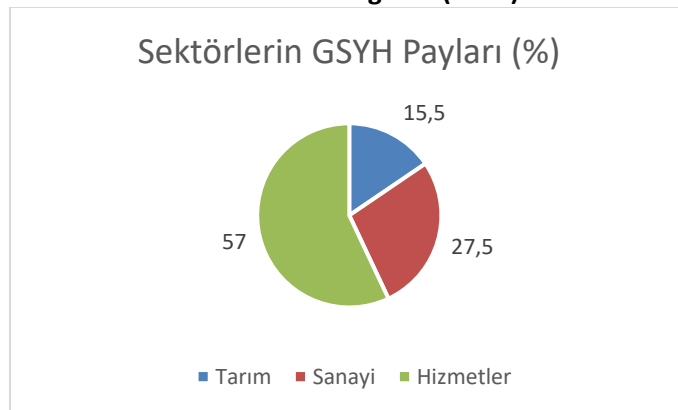
Kaynak: IMF, 2023, Trademap, Kırgızistan İstatistik Merkezi

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ülke bu kaynaklarından mahrum kalmış, özel tüketimde düşüş görülmüş ve kamu harcamaları artmıştır. Bunun sonucunda 1991–1995 döneminde GSYİH 1990'daki seviyesinin yarısına inmiştir. Tüm ekonomik göstergeler kötüye gitmiş, hiperenflasyon, artan işsizlik ve reel gelirden düşüş yoksulluğun artmasına yol açmıştır.

1993 yılında ulusal para tedavüle girmiş, fiyatlar serbest bırakılmış, ticaret mevzuatı ile tarım sektöründe reform yapılmış, varlıklar özelleştirilmiş ve serbest bir ticaret rejimi kabul edilmiştir. Bu sayede ekonomi 1996 yılından itibaren normalleşmeye başlamıştır.

1998 yılında yaşanan Rusya Krizi ertesinde Kırgız ekonomisi istikrara kavuşarak yılda yaklaşık %5 oranında büyümüştür. Tarım ve madencilik sektörleri eskiden beri güçlü olarak tanımlanan sektörlerdir. Bunların yanı sıra, inşaat ve enerji ile ulaştırma, ticaret ve catering gibi hizmet sektörü alanlarında da sağlıklı bir büyüme gözlemlenmektedir.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (2022)

Kaynak: Kırgızistan İstatistik Merkezi, 2022

2.2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar

2.2.1. Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

İzole olmuş coğrafi konumu, altın dışında doğal kaynaklarının diğer komşu ülkelere göre sınırlı olması ve görece dar iç piyasası Kırgızistan'a giren doğrudan yabancı sermayenin sınırlı düzeyde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ

	2020	2021	2022*	2023*
Ülke Dışından Gelen Doğrudan Yatırım (milyon dolar)	-401	500	500	500
Ülke dışından gelen yatırımın GSYH'a oranı	-5,19	6,60	5,70	5,10
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon dolar)	5499	6000	6500	7000
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon dolar)	-180	30	30	30
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon dolar)	1517	1488	1458	1428

Kaynak: EIU, Milyon ABD Doları, *: Tahmin

1995 yılından 2022 yılına kadar ülkeye giren doğrudan yabancı sermayenin toplam tutarı 500 milyon dolardır. Söz konusu tutarın %32,3'ü BDT ülkeleri menşeli sermayeye aittir. 1995 yılından bu yana gerçekleşen sermaye girişleri kümülatif olarak değerlendirildiğinde Türkiye aynı dönem aralığında 1,275 milyar dolar, sadece 2022 yılında ise 321 milyon dolar yatırımı ile Kazakistan, Kanada, İngiltere ve Rusya arkasından beşinci kaynak ülke konumundadır. Türkiye'yi bu alanda Almanya, ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti takip etmektedir. Kırgızistan'ın özellikle madencilik sektörü yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir.

Kırgızistan, eski Sovyet Cumhuriyetleri arasında üçüncü büyük altın üreticisidir. Kumtor Altın İşletmeleri'ne yapılan yatırımlar ile Kanada ülkedeki en önemli yabancı yatırımcı ülke konumuna gelmiştir. Doğrudan yabancı yatırımların önemli bir bölümü sanayi sektöründe yoğunlaşmıştır.

Yabancı yatırımlar açısından hidroelektrik, gıda sanayi, yüksek teknolojiler, altyapı ve turizm fırsatlar sunan diğer önemli yatırım alanlarıdır. Yabancı ortaklı işletmeler altın çıkarma, petrol ticareti, çay paketleme, şeker ve pasta üretimi alanlarında öncü konumdadır.

Yabancı ortaklı işletmeler Kırgızistan'ın toplam sanayi üretiminin üçte birini ve ihracatının yüzde 16'sını gerçekleştirmektedir. Kırgızistan yabancı yatırım mevzuatı yabancı yatırımları kamulaştırma ve millileştirmeye karşı korumaktadır. Kamulaştırma durumunda yatırımcıların tazminat hakları mevcuttur. Ancak, değer saptama konusunda kamu kurumları ile anlaşmazlığa düşülmesi olasıdır. Bunun yanı sıra, Kırgızistan'da iş dünyasını ilgilendiren yasaların

uygulanmasında zaman zaman tutarsızlıklarla karşılaşılabilmekte ve farklı kamu kurumlarının farklı uygulamaları söz konusu olabilmektedir. Kırgızistan'da tescilli bir firmanın yabancı yatırım sayılabilmesi için artık yabancı bir firma ya da şahsın o işletmede en az üçte bir oranında paya sahip olması gerekmektedir.

2.2.2. Serbest Bölgeler

Kırgızistan'da 4 adet Serbest Ekonomi Bölgesi faaliyette bulunmaktadır. Bunlar sırayla Bişkek, Karakol, Narın ve Maymak Serbest Ekonomi Bölgeleridir. 1998 yılında Kırgızistan Cumhuriyeti tarafından kurulmalarına karar verilen Torugart, İrkeştam, Ak-Col, Çaldovar, Kara-Su, Şarkan-Say, ÜçKorgon ve Gülçe Serbest Gümrük Bölgeleri ise gerekli yasal düzenlemeler yapılmadığından ve hukuki altyapı ile serbest gümrük bölgesi yürütme mekanizması oluşturulmadığından dolayı halen faaliyet dışı bulunmaktadır.

Serbest Bölgelerdeki Başlıca Teşvik Ve Uygulamalar Şunlardır:

- Kâr vergileri ile yol ve deprem vergilerinde muafiyet
- Serbest Bölge Müdürlüğü'ne mal ve hizmet satışı geliri üzerinden %1-2 arasında ödeme
- İhracat, ithalat, transfer ve re-eksport gümrük vergilerinden muafiyet
- Üretilen malların yıllık %70'inin Kırgızistan dışına ihraç edilmesi gerekmektedir
- Basitleştirilmiş kayıt ve gümrük prosedürleri
- Hizmet sağlayan kuruluşlara doğrudan ulaşım.
- İthal edilen sermaye malları için gümrük muafiyeti.
- Ham madde ve parçalar için gümrük muafiyeti.
- İhtiyaç kalmadığında ekipmanların bedelsiz ihracı.

Kırgızistan'da Potansiyel Yatırım Alanları

- Anahtar teslim hafif demir-çelik tesisleri,
- Tarımsal üretim (buğday, tütün, bakliyat),
- İşlenmiş tarım ürünleri,
- Ambalaj sanayi,
- Madencilik,
- Turizm sektörü

2.2.3. Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Kırgızistan'da yaygın kullanılan şirket türleri limited şirket ve anonim şirkettir.

Limited Şirket

Ltd. Şti. katılımcıları şirketin yükümlülükleri için sorumlu değil ve şirketin faaliyetleri ile ilişkili zarar riskini kendi katkıları kadar taşırlar. Ltd. Şti'nin yönetim organlarının yapısı ve yeterliliği yasalarla daha az düzenlenir, bu da şirketin yönetim sürecinde katılımcılar tarafından karar almada daha esnek olmasını sağlar. Kuruluş sermayesi açısından mevzuatta her hangi bir asgari limit koyulmamıştır, dolayısıyla Ltd.Şti.'nin asgari kuruluş sermayesi 1 som da olabilir (0,014 Dolar). Ancak şirketin ciddiyetliği, uluslararası alanda faaliyet göstermesi, kredi işlemleri göz önüne alarak bu miktarın 10.000 somdan (143 Dolar) az olmaması tavsiye edilir. Ltd.Şti'nin

kurucu sayısı en fazla 30 kişiyi geçmemelidir. Aksi takdirde, Ltd.Şti. 1 yıl içinde anonim şirkete dönüştürülmelidir.

Anonim Şirketi

Anonim şirket, yaygın kurumsal tüzel kişilik türüdür. A.Ş. hissedarları şirketin yükümlülüklerinden sorumlu değildir ve şirketin faaliyetleriyle ilişkili zarar riskini, hisse paylarının değeri kadar taşırlar. Anonim şirket, Kırgız Cumhuriyeti'nin ulusal para biriminde hisse senedini çıkarmakla yükümlüdür. Anonim şirket, hisse senedi yanı sıra, işletme sermayesini artırmak için başka menkul kıymetler, (örneğin bonolar) çıkarma hakkına sahiptir. A.Ş.'nin kuruluş sermayesi en az 100.000 som (1450 dolar) olmalıdır.

Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Finans-kredi kurumları, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, yabancı ve uluslararası kuruluşların devlet kaydı gerekli belgelerin kayıt organına teslim etmesini müteakip 10 mesai gün içinde gerçekleştirilir.

Kayıt için gerekli belgeler:

Finans – kredi kuruluşları ve ticari olmayan şirketler hariç %100 Kırgız vatandaşı kurucusu ise bağlı olduğu bölgedeki yerel Kayıt Birimlerine başvurmaları gerekir.

- Öncelikle Tüzel kişinin oluşturulması hakkındaki kurucunun veya kurucuların karar almazı ve Karar belgesinin düzenlenmesi gerekir.
- Tüzel kişi ve şubeleri Devlet Sicil Kaydında olan tüzel kişi ve şube isimlerinden farklı bir isim seçilmesi,
- Tüzel kişinin ismi Kırgız Cumhuriyetinin Devlet ve resmi dillerinde yazılması durumunda sadece Kırgız ve Rus alfabesinin kullanılması, İngilizce yazıldığında latin alfabesinin kullanılması gerekmektedir.

Ticari kurumların Devlet kaydının yapılması için talep edilen belgeler (Ltd. Şti, Anonim şirketleri, kapalı A.Ş., vb.):

- Kayıt Birimi tarafından onaylanan standart (tip) başvuru dilekçesi
- Devlet kayıt kararının aslı
- Kurucunun pasaport fotokopisi (gerçek kişinin)
- Eğer kurucu yerel tüzel kişi ise tüzel kişinin kaydına ilişkin Devlet belgesinin fotokopisi,
- Eğer kurucu yabancı tüzel kişi ise, kendi ülkesi mevzuatlarına göre geçerliliğini tasdikleyen devlet sicil kayıt belgesi veya diğer belgenin legalize edilmiş nüshası,
- Oluşturulacak tüzel kişinin yöneticisinin pasaport fotokopisi,
- Vekil aracılığıyla yapılacaksa vekaletnamenin aslı.

Türkiye'de kurulu şirketin Kırgızistan'da yeni bir şirket veya temsilcilik kurabilmesi için gerekli evraklar:

- 1- Ticaret Sicil Gazeteleri (kuruluşundan itibaren en son gazeteğe kadar bütün kayıtlar) noter tasdikli örneği.
- 2- Oda Kayıt Belgesi. Noter tasdikli ve apostilli
- 3- Yönetim Kurulu Kararı. Noter onaylı ve apostilli.
- 4- Vekalet. Noter onaylı ve apostilli

5- Şirket tarafından Kırgızistan'da yeni bir şirket kurmak üzere yetkilendirilen kişi T.C. vatandaşı ise pasaportunun noter onaylı tercümesi.

Şirket açılış işlemlerinde verilen belgelerde küçük hata ve noksanlıklardan dolayı şirket kayıt olmadan belgelerin geri iade edildiği bilinmekte olup, yolun başında hukuk danışmanlık şirketlerin hizmetinden istifade edilmesinde fayda görülmektedir. Şirket kuruluşuna ilişkin belgelerin Kırgız Adalet Bakanlığı'na ibraz edilmesinden sonra, Adalet Bakanlığı yeni kurulmuş şirkete ilişkin bilgileri Vergi Hizmeti, İstatistik Komitesi ve Sosyal Fon'a bildirecektir.

3. SEKTÖRLER

3.1.Tarım

Orta Asya'nın en verimli ve sulu topraklarında yerleşmiş olan Kırgızistan'da tarım önemli sektörlerden birisidir. Kırgızistan 1991-1995 yılları arasında tüm sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de büyük bir kriz dönemi geçirmiştir. 1995 yılında tarım sektörünün GSMH 'nin içindeki payı %43,9 iken, 2005 yılında %33,3 ve 2015 yılında ise %15,9'unu oluşturmuştur.

Kırgızistan'da özel mülkiyete dayalı küçük aile işletmelerinin hakim olduğu bir tarımsal yapı mevcuttur. Tarım sektöründe 1990 yılında başlatılan reformlar sonucunda 1994 yılında 20.000 kooperatif oluşturulmuş ve 2001 yılında bu sayı 250. 000 den fazla küçük aile işletmeleri haline dönüşmüştür. Buna bağlı olarak, 1994 yılında işletme başına 15 ha iken, 2002 yılında 3 ha olmuştur. Kırgızistan İstatistik Kurumu 2015 yılı verilerine göre toplam 401.419 küçük yapıllı tarımsal işletme bulunmaktadır.

Tarım sektörü, düşen sanayi üretimi nedeniyle açığa çıkan işgücünün istihdam edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kırgızistan'da halkın %65'i kırsal kesimde yaşamakta ve toplam nüfusun yaklaşık %30 u tarım sektöründe çalışmaktadır. Kırgızistan'da özel işletmeler tarımsal üretimin %40'ını gerçekleştirmekte, kamu işletmelerinin üretime katkısı %5 düzeyinde olmakta, üretimin %55'i ise evlerde kişisel girişimlerle gerçekleştirilmektedir.

Kırgızistan'ın %65' ini dağlar kaplamakta ve tarımsal araziler coğrafi açıdan dağlık bir yapıya sahiptir. Tanrı Dağlarının oluşturduğu farklı ekosistem, çok sayıda mikroklimaya sahip alanlar bulunmaktadır. Tarım ürünleri genellikle 700 ile 1200 metre yükseklikte yetiştirilmektedir. Tarım sektörünün GSYİH'ye katkısı %15,5'dir. Ülkenin büyük bölümü yüksek steplerden oluştuğu ve ekilebilir alanların toplam yüzölçümü oranı %7 olduğu için tarım sektöründe hayvancılık ön plana çıkmaktadır.

Kırgızistan'ın 10.9 milyon hektar olan toprak varlığının 1.3 milyon hektarını tarım arazileri oluşturmaktadır. Toplam ekili ve dikili alanların %64,3' ünde sulu tarım, %35,7' sinde ise kuru tarım yapılmaktadır.

Bitkisel ürünler olarak buğday, arpa, mısır, patates, kavun, yağ bitkileri, sebze ve meyve bitkileri yetiştirilmektedir. Kuzeyde Çüy bölgesinde şeker pancarı ve Güney bölgelerde pamuk en önemli yetiştirilen bitkiler olmaktadır. Özellikle Fergana, Çuy, Talas bölgeleri tarıma çok elverişlidir.

Ülkede tahıl üretimi ve özellikle buğday üretimi, tarımsal üretimin yaklaşık yarısını teşkil etmektedir. Bu alanda uygulanan ithal ikameci politikalar nedeniyle tahıl üretimi tek başına

Kırgız GSYH'sinin yüzde 10'unu karşılar duruma gelmiştir. Kırgızistan tarımında tütün, pamuk, patates, çeşitli sebzeler, üzüm, çilek ve diğer meyve çeşitleri önemli yer tutar. Toplam üretime göre en çok elde edilen mahsul, hayvancılıkla paralel olarak, hayvan yemi türleridir. İkinci sırada kışlık buğday, arpa, pirinç ve mısırdır.

2019 yılında Kırgızistan'da tarım, orman ve balıkçılık alanında 440 binden fazla işletme kayıt edilmiş olup %75,6'sı çiftçi birlikleri, %24,2'sini de özel tarım işletmeleri oluşturmuştur.

Bağımsızlık sonrası dönemin koşullarından derinden etkilenen tarım sektöründe tarım makinesi yedek parça ve ekipman eksikliği ile gübre açığı ortaya çıkmıştır. Bağımsızlığa kadar diğer Sovyet Cumhuriyetlerinden temin edilmekte olan söz konusu girdiler, doğal olarak bağımsızlık ertesi dönemde piyasa koşullarından temin edilmeye başlanmış ve fiyatlar üzerinde yükseltici etkisi olmuştur. Tarım sektörünün diğer sektörlerle ortak sıkıntısı, bankacılık sistemindeki yetersizlik nedeniyle yaşanan finansman sorunlarıdır.

Kırgızistan'ın coğrafik bölgelerine göre tarımsal üretim verimliliğine; bölgenin iklim özellikleri, arazi varlığı ve büyüklüğü, arazi şekli, bitkisel üretim sistemi, toprak yapısı, yeterli iş gücü faaliyetleri ve tarımsal alet ve makine kullanım durumu etkili olmaktadır.

Ayrıca bir ülkenin tarımsal mekanizasyon seviyesini tarım alet ve makine varlığı göstermekte olup, bu seviyenin belirlenmesinde traktör başına düşen tarım alet ve makinaları oranı önemli kriter olmaktadır. Kırgızistan'ın coğrafik bölgelerine göre birim traktör başına düşen tarım makinaları oranlarına bakıldığında; Kırgızistan'da tarım alet ve makinaları varlığı çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Genel olarak Kırgızistan'ın bölgeleri arasında tüm tarım alet ve makinaları dağılımında büyük değişkenler söz konusu değildir. Tarımsal mekanizasyon düzey belirlenmesinde traktör dışında biçerdöverlerin kullanımı önemli olmaktadır. Biçerdöver kullanımı açısından bakıldığında, Kırgızistan'daki toplam biçerdöver sayısı 2.253 adet olup, coğrafik bölgeler arasında Çüy Bölgesi %40,1 oranı ile Kırgızistan ortalamasının ilk sırasını almaktadır.

Kırgızistan, Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte daha önce diğer Sovyet Cumhuriyetlerinden sağladığı gübre ve zirai makine-ekipman parçalarının temininde zorlanmaya başlamıştır. Bu nedenle, bağımsızlığın ilk yıllarında tarımsal üretim önemli oranda gerilemiştir. Devlet, gerekli gübre ve ekipman parçalarını diğer ülkelerden sağlamaya çalışmakla birlikte, bunların Sovyet dönemine göre çok daha pahalı olması sebebiyle beklenen sonuç alınamamıştır. Yatırımların eksikliği ise yeni tarımsal teknolojilerin uygulanmasına imkan vermemektedir. Zirai üretim ve verimlilikte yaşanan düşüşler, çiftçilerin gelirlerinin düşük düzeyde gerçekleşmesine, doğal kaynakların tahrip olmasına, sulama sistemi, teşvikler ve toprak mülkiyeti sisteminin yeterince gelişmemiş olmasına bağlanmaktadır.

Kırgızistan'ın sadece %4'lük kesimi ormanlık alan olarak kabul edilmekte, tamamı Devlete ait olan bu alan ülkenin kereste ihtiyacını karşılamaya uygun olarak değerlendirilmemektedir. Bu anlamda, ülkede en çok bilinen yer Celalabat ceviz ormanlarıdır. Tarım, hayvancılık ve ormancılık sektörlerinin ürünleri olan sebze meyve, canlı hayvan ve ceviz Kırgızistan'ın önemli ihrac kalemleridir. Uzmanların görüşleri, söz konusu ürünlerin ihracat rakamlarının gerçek durumu tam olarak yansıtmadığı, sınır ötesi satışların resmi rakamların çok üstünde olduğu yönündedir. Öte yandan, Ülke genelinde, tarım ve gıda ürünleri işleme sektörü, hem ülke iç pazarına yönelik

olarak, hem de Kazakistan ve Rusya gibi dış pazarlara ihracat açısından cazip yatırım alanı olarak görülmektedir.

3.1.1. Tohumculuk

Türkiye'nin Kırgızistan ile Tohum Ticaret Verileri (TÜİK)

2023 yılında 334 milyon dolarlık tohum ihracatımız içerisinde Kırgızistan'a 1,95 milyon dolar tohum ihracatımız gerçekleşmiştir.

Ana İhraç Kalemleri: Mısır ve sebze tohumlarıdır.

ÜRÜN	2022		2023	
	İhracat Miktar KG	İhracat Dolar	İhracat Miktar KG	İhracat Dolar
Tatlı mısır (tohumluk) (melez) (kurutulmuş)	242	6.901	79	3.500
Mısır (tek melez); tohumluk	248.546	808.355	460.364	1.745.435
Mısır (diğer melezler); tohumluk	15.222	49.329	43.007	178.655
Mısır (melezler HARIÇ); tohumluk	8.245	50.700	0	0
Kabak tohumu	22.020	70.464	0	0
Yonca tohumu	960	3.610	0	0
İngiliz çimi tohumu (Lolium perenne L.)	1.600	9.595	0	0
Diğer yem bitkilerinin tohumları	1.800	14.963	0	0
Pamuk tohumu; tohumluk	21.000	44.520	0	0
Kavun, Karpuz tohumu	1	20	0	0
Domates tohumu	1	30	0	0
Hıyar tohumu	1	40	0	0
Biber tohumu	1	10	0	0
Soğan tohumu	0	0	750	23.950

Türkiye'nin Kırgızistan ile Fidan Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

2023 yılında Türkiye'den Kırgızistan'a 161.880 dolar fidan ihracatı yapılmıştır.

HS12 adı	2022			2023		
	İhracat Miktar1 KG/ADET	İhracat Miktar KG/ADET	İhracat Dolar	İhracat Miktar1 KG/ADET	İhracat Miktar KG/ADET	İhracat Dolar
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar (asma HARIÇ)	430	930	2.069	0	0	0
Meyveleri veya sert kabuklu meyveleri yenilen canlı diğer ağaçlar, çalılar; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	82.810	189.550	245.163	65.610	154.870	161.670
Canlı narenciye fide ve ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	0	0	0	900	40	210

Türkiye'nin Kırgızistan ile Süs Bitkileri Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

2023 yılında Türkiye'den Kırgızistan'a yaklaşık 68.002 dolarlık süs bitkisi ihracatı yapılmıştır.

HS12 adı	2022			2023		
	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İhracat Dolar	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İhracat Dolar
Gül çelikleri, daldırmaları veya köklendirilmiş; aşılı veya aşısız	700	476	320	0	0	0
Diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş çelikleri	680	136.000	1.596	3.411	234.000	12.376
Kozalaklı ve yaprak dökmeyen açık hava canlı ağaçları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	83.867	4.137	58.933	35.020	3.609	32.167
Canlı açık hava diğer ağaç ve çalıları; çıplak kökleriyle birlikte olanlar HARIÇ	69.183	4.945	27.364	18.507	2.670	32.684
Diğer açık hava bitkileri	3	0	2	3.772	0	2.385
Diğer oda bitkileri	280	25.200	1.086	0	0	0

Türkiye'nin Kırgızistan İle Süs Bitkileri (Kesme Çiçek) Dış Ticaret Verileri (TÜİK)

HS12 adı	2022			2023		
	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İhracat Dolar	İhracat Miktar 1	İhracat Miktar 2	İhracat Dolar
Güller (taze)				46	880	77
Karanfiller (taze)	2.124	70.000	6.853	3.375	114.314	13.700
Krizantemler (taze)	0	0	0	506	7.605	592
Düğün çiçeği (taze)	519	10.800	1.250	590	11.536	2.093
Buket yapmaya elverişli veya süs amacına uygun kesme diğer çiçek ve tomurcuklar (taze)	0	0	0	2.164	62.543	4.612
Diğer yem bitkilerinin tohumları	0	0	0			

3.1.2.Hayvancılık

Kırgızistan'da tarım arazilerinin %44'ü hayvancılık amaçlı mera olarak kullanılmaktadır. Kırgızistan'ın dağlık yapısı, hayvancılığı tarım ekonomisinde önemli bir yerde tutmaktadır.

Sovyetler döneminde hayvan sayıları ve hayvansal ürün miktarları artmış, yüncü yapağıcı koyun ırkları ile Oluya-Ata ve Ala-Too gibi yerel ırklara göre üstün verimli sığır ırkları geliştirilmiştir. 9 milyon hektarın üstündeki meralar, hayvancılık potansiyelinin yüksek olduğunu gösterir. Bu alanda yatırımlar arttırılırken göze batan gelişmelerden biri 2012'de Suudi Arabistan ile imzalanan et ihracatı anlaşmalarıdır. Ayrıca Kırgızistan'da koyun, keçi, sığır yaygın olarak bulunur. Yün ve süt ve süt ürünleri hayvancılıkla beraber yan sektör olarak genişlemiştir. Belirli bölgelerde at, tavuk ve domuz yetiştirilir. Tibet sığırları sınırlı da olsa yetiştirilir.

3.1.3.Balıkçılık

Kırgızistan su rezervleri açısından, bölgesinde oldukça zengin bir ülkedir. Ancak su ürünleri üretimi dolayısıyla tüketimi oldukça sınırlıdır. Nedenleri arasında halkın yeterince tüketme alışkanlığı olmadığı, fiyatların alım gücüne göre yüksek olduğu, istenildiğinde bulunamadığı,

taşıma ve saklama imkanlarının zayıflığı nedeniyle tazeliğinin korunamadığı gibi pek çok faktörlerin etkili olduğu söylenebilir.

Kırgızistan'da; adi sazan, ot sazanı, aynalı sazan, çapak, amur, osman, ıssık-köl alabalığı, sudak, yayın gibi balıklar yanında, kerevit de bulunmaktadır. İthalatı gerçekleştirilen ürünler ise, füme uskumru, salamura lüfer ve hamsi, konserve ton ve çeşitli tatlı su balıkları, işlenmiş deniz ürünleri (karides, midye, ahtapot ve kalamar), dondurulmuş tatlı su (alabalık ve yayın) ve deniz balıkları (mercan ve kıyı balıkları) ile tatlı su (kerevit, mollusk türleri) ve deniz ürünleri (karides, midye, ahtapot, kalamar, salyangoz, kum midyesi, ıstakoz, agar ve deniz lahanası) dir.

Özellikle anılan göller ve barajda, derin su yapısı ve büyüklükleri nedeniyle doğal balıklandırma, uzun yıllar boyunca devam etmiş ve günümüzde resmi devlet organı olan Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün izni ve belirlediği kota (stok kontrolü amacıyla belirlenen ve Kırgızistan Bilimler Akademisi Biyoloji Enstitüsü ile Tarım Üniversitesi ilgili bölüm bilim adamlarınca da desteklenen) dahilinde balıkçılık yapılagelmektedir.

3.2. Sanayi

SSCB'nin dağılmasının ardından Kırgız ekonomisi üretim kayıpları nedeniyle ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Bugün itibariyle de sanayi sektörü Sovyet zamanındaki üretim hacimleri seviyesinden uzak olduğu söylenebilir. Sanayi üretiminin en önemli alt sektörü gıda işleme sanayisidir. Gıda işleme sektörü ve konfeksiyon sektörleri aynı zamanda en cazip yabancı yatırım alanları olmuştur.

Kırgızistan'ın sanayi politikası özellikle ülkedeki yün, pamuk ve ipek üretimine dayalı olarak hafif sanayi (özellikle giyim ve tekstil) sektörüne yönelik bir eğilim arz etmektedir. Kırgız hükümeti, sanayi işletmelerinde ithal girdilerden ziyade daha fazla iç kaynakların kullanılması yönünde bir siyaset izlemektedir. Kırgızistan'ın başlıca sanayi ürünleri yünlü dokuma, deri işleme, makine ve madencilik ürünleridir.

Diğer taraftan, bağımsızlıktan sonraki dönemde ülkedeki makina sanayi özellikle tarımsal ekipmanlar üretimindeki artış nedeniyle gelişme göstermiştir. Türk yatırımcılar için önemli bir işbirliği alanı olan ülkedeki gıda işleme sanayi, kötü çalışma koşulları, eskimiş üretim teknikleri ve teçhizatı ile gelişmemiş bir haldedir. Sanayi özellikle başkent Bişkek civarında yoğunlaşmaktadır.

Kırgızistan'ın sanayi sektörünün GSYİH'ya katkısı 2022 yılında %27,5 olmuştur. Sektörün büyük çoğunluğunu işleme sektörü; başka bir deyişle gıda, tütün ürünleri, hazır giyim, temizlenmiş petrol ürünleri, kimyasal maddeler gibi kuruluşlar oluşturmaktadır.

3.3. Madencilik ve Metalurji:

Madencilik ve metalurji Kırgızistan'ın sanayi üretiminin yarıya yakınını gerçekleştirmektedir. Bu alanda özellikle altın sanayi önemli bir ağırlığa sahiptir. Kırgızistan, altın rezervinin dışında kömür, mermer, civa, bakır, uranyum, molibden, gümüş ve antimuan yatakları ile seramik sanayiinde kullanılan bazı mineral kaynaklara sahiptir. Bunların yanı sıra ülkede zengin tungsten ve kalay yatakları bulunmaktadır. Bu alandaki en önemli alt sektör, altın çıkarma ve işleme sektörüdür.

Kırgızistan'ın metalurji sektöründe üretilen ürünlerin neredeyse tamamı ihraç edilmektedir. Kırgızistan, dünyada onuncu büyük altın üreticisi ve ihracatçısıdır. Ülkedeki en büyük altın madeni olan Tienşan Dağları'ndaki Kumtor altın madeninde 1997 yılından beri yıllık ortalama 18 ton altın çıkarılmaktadır. Bu ülkedeki altın üretiminin yüzde 90'ına karşılık gelmektedir.

Kırgızistan ekonomisinde ve yıllık bütçesinde önemli yer tutan Kumtor madeni Orta Asya'da yabancı yatırımcılar tarafından işletilen en büyük maden konumundadır. Maden bugüne kadar yaklaşık 225 ton altın üretmiştir. Sanayi sektörü toplam üretiminde söz konusu maden ve maden ürünleri işleme faaliyetindeki işletmelerin payı % 46,8'dir. Kırgız hükümeti, bağımsızlıktan bu yana yüzde 25 oranında azalmış olan kömür üretimini yeniden canlandırmak ve bu sayede hem ithal enerji kaynaklarına olan bağımlılığı azaltmak, hem de ihracat gelirlerini artırmak düşüncesindedir. Ülkenin toplam 3.5 milyar tonluk kömür rezervlerine sahip olduğu tahmin edilmektedir.

3.4. İnşaat

Devlet ve uluslararası finans kuruluşları tarafından finansmanı sağlanan Kuzey-Güney Karayolu, Oş-Kaşgar Karayolu ve Jerui altın madeni gibi projeler, sektörün büyümesini sağlayan ana projeler arasındadır. Önümüzdeki dönemde Kırgızistan'da inşaat sektörünün artan talebe bağlı olarak hızlı bir büyüme eğilimi içerisine girmesi beklenmektedir. Bu paralelde Kırgız hükümeti, inşaat malzemeleri sektörüne de yatırım yapmaktadır.

Diğer taraftan, Kırgızistan gittikçe ağırlaşan bir konut sorunuyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bağlamda, Kırgız Hükümeti toplu konut projelerinin hayata geçirilmesi için çaba göstermekte ve yabancı yatırım çekebilme için kolaylıklar sağlamayı planlamaktadır.

3.5. Bankacılık

Bağımsızlık sonrasında Kırgız Cumhuriyeti bankacılık sistemi yeniden yapılandırılmıştır. Halen bu sektörde 25 ticari banka faaliyet göstermektedir. Onların içinde 15'i yabancı sermayeli bankalardır. Söz konusu 15 banka içinde yabancı sermayesi %50'yi aşan 10 banka bulunmaktadır. Merkez Bankası belirli bir seviyede bağımsızlığa sahip bulunmaktadır. Bankalar ağırlıklı olarak dış işlemlerden ve hazine kağıtlarından kazanç sağlamaktadır. K.C. Milli Bankası, Kırgız Cumhuriyeti'nin merkez bankasıdır ve devlete aittir. Merkez Bankası'nın amacı, uygun para-kredi politikasının uygulama aracılığıyla fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmektir. Ticaret ve yatırımda döviz kontrolü uygulanmamaktadır. Yüzlerce döviz büfesi piyasa fiyatlarından döviz işleminde bulunmaktadır.

Kırgız bankacılık sektöründe sermayelerin artırılması, tasarrufların teşvik edilmesi, banka denetim sisteminin iyileştirilmesi ve ilgili mevzuatın güçlendirilmesi gerekmektedir. 2008 yılında bu doğrultuda atılan önemli adım mevduatların korunması hakkında kanunun kabul edilmesidir. Söz konusu kanuna uygun olarak yarısını ticari bankalar (yıllık olarak toplam mevduatın %0,2'si), diğer yarısını Devletin karşılayacağı Mevduatları Koruma fonu oluşturulmuştur. Kırgız Cumhuriyeti, tedricen azalmakta da olsa, hala nakde dayalı bir piyasadır. Piyasaya sunulan krediler genellikle kısa vadeli olmakta, fiziki varlıklar ile teminat altına alınmakta, ancak teminat değerlendirme ve kredi talep edenlerin geri ödeme potansiyellerinin tespit edilmesinde yaşanan

güçlükler nedeniyle bankalar kredilendirme yerine hükümet bonolarına yatırım yapmayı tercih etmekte ve dolayısıyla ticari banka finansmanından yararlanma imkanı daralmaktadır.

3.6. Petrol ve Doğalgaz

Kırgız Cumhuriyetinde sınırlı miktarda petrol ve doğal gaz rezervi bulunmaktadır. Yılda 80,000 ton petrol elde edilebilmekte olup, iç talebin % 12'sini karşılanmaktadır. Ülkede boru hattı sisteminin de yetersizliği söz konusudur. Hali hazırdaki 367 kilometre uzunluğunda doğal gaz hattı ve 13 km uzunluğunda petrol hattı bulunmaktadır. 2007 yılının sonunda Rus Gazprom şirketine 2 doğalgaz yatağının keşfi için lisans verilmiştir. Söz konusu yataklar ülkenin güneyinde bulunan Kuugart ve Maylısuu-4 (Celalabat) kaynaklarıdır.

3.7. Enerji

Kırgız Cumhuriyeti'nde sınırlı miktarda petrol ve doğal gaz rezervi olması dolayısıyla, enerjide ağırlıklı olarak komşu ülkelerden yapmakta olduğu ithalata bağımlıdır. Kömür üretimi de halen iç talebi karşılamaktan uzaktır. Kırgız topraklarında bulunan büyük Kara-Keçe kömür yatağından çıkarılan kömürün piyasada rekabet edebilir hale gelebilmesi için yaklaşık 60 km'lik demiryolu inşaatına ihtiyaç duyulmaktadır. Elektrik enerjisi üretimi Kırgızistan'daki temel endüstrilerden birisidir. Ülkenin elektrik enerjisi ağırlıklı olarak hidroelektrik santrallerinde üretilmekte ve düşük fiyattan arz edilmektedir. Ülke, hidroelektrik kaynakların genişliği bakımından Rusya ve Tacikistan'ın ardından BDT ülkeleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Tien Şan dağlarındaki buzulların erimesiyle yıllık 55.000 Gigawatt saatlik bir potansiyel olduğu tahmin edilmektedir. Bu potansiyelin yılda yalnızca 3 Gigawatt saatlik kısmı kullanılabilir. Ülke içi elektrik fiyatların düşük olması nedeniyle, gelecek yatırımların ihraç amaçlı olması ve bunun için de ilgili elektrik hatlarının kurulmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, Kırgızistan'da Bişkek ve Oş Şehirleri'nde bulunan termik santrallerinde de ısı ve elektrik enerjisi üretilmektedir. Fakat bu üretim, kış döneminde olup küçük hacimlerde. Enerji tüketiminde hidroelektrik santrallerinin payı %90'larda ve termik santrallerin payı ise %10'un altındadır.

3.8. Ulaşım ve Telekomünikasyon

Kırgız Cumhuriyeti'nde bulunan 34.000 kilometre kara yolunun, 23.000 kilometresi asfalt, 140 kilometresi otobandır. Başkent Bişkek çevresindeki yollar genel olarak iyi durumda olup, diğer bölgelerdeki karayollarının önemli ölçüde bakıma ihtiyacı bulunmaktadır. Ülke genelinde toplam 370 kilometrelik demiryolu bulunmaktadır. Kırgızistan, Özbekistan ve Çin Halk Cumhuriyeti'ni birbirine bağlayacak büyük bir demiryolunun inşa edilmesine yönelik Çin ile mutabakata varılmıştır. Halihazırda ülkede faaliyet gösteren Bişkek Manas ve Oş Havaalanları uluslararası niteliklidir. Telekomünikasyon altyapısı Dünya Bankası ve Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası finansmanı ile modernize edilmiştir. Devlet tarafından işletilen Kırgıztelecom piyasada tekel pozisyonundadır. Piyasada 6 adet mobil telefon operatörü faaliyet göstermektedir. Devlet İletişim Ajansı'nın verilerine göre, halihazırda Kırgızistan'da 6,3 milyon cep telefonu aboneliği iletişim servisini kullanmaktadır.

Havalimanı sayısı ve ihracat-ithalat gümrük kapısı sayısı	2 adet Havalimanı
Denizle olan bağlantısı (kıyısı var/ yok)	Kıyısı yok
Liman Bağlantısı	Yok

Kaynak: anonim a, 2022)

3.9.Turizm

Kırgızistan'ın bakir doğası, turistleri ülkeye çeken önemli arz kaynaklarından biridir. Kırgızistan Turizm Bakanlığı verilerine göre ülkeye gelen turist sayısının artmasına Dünya Göçebe Oyunları önemli katkı sağlamıştır.

4. TİCARET

4.1. Genel Durum

Kırgızistan'ın denize kıyısı olmaması ve ithalata bağımlılığı, Eski Sovyetler Birliği ülkeleri dışında ticaret ilişkilerini geliştirmesinde önemli bir engel teşkil etmiştir. 1997 yılından itibaren artan altın ihracatı sayesinde yenedünya pazarlarına ulaşılmış, ne var ki, altın ihracatında yoğunlaşılması ihracatta ürün çeşitliliğinin gelişmesine engel olmuştur.

Kırgız Cumhuriyeti 1998 yılında Dünya Ticaret Örgütüne katılarak Orta Asya Cumhuriyetlerinde bu üyeliği gerçekleştiren ilk ülke olmuştur. Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Belarus ve Tacikistan'ı da içine alan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun da bir üyesidir. Kırgızistan temelde liberal bir ekonomi ve ticaret politikası benimsemektedir.

Kırgızistan ticaret yapısının bölgesel ağırlıklı olması bölge içerisindeki ikili veya ayrıcalıklı ticaret anlaşmalarını önemli kılmaktadır. Nitekim ülkeye gelen yabancı yatırımcıların büyük bölümü bölgeyi hedef olarak algılamaktadır. Kırgızistan'ın dünya ticaretinden aldığı pay oldukça düşük olup, on binde ikiye yakındır. İhracatının özellikle komşularının ithalat performansına bağımlı olduğu görülmektedir. 1998 Rusya krizinde rublenin değerinin ani düşüşüyle Rusya'nın ithalatında yaşanan düşüş ve bunun domino etkisi yaratarak Kazakistan'ın da Rusya'dan ithalatı caydırmak için %200'lere varan oranlarda gümrük vergisi artırımına gitmesi Kırgızistan'ın ihracatını olumsuz etkilemiştir. Bu dönemde Rusya'dan ithalat artarak ödemeler dengesinde sarsıntıya sebep olmuştur. Rusya krizi sırasında Orta Asya ülkeleri sınırlarını kapatarak, yüksek tarifeler uygulamışlardır. Bu dönemde ülkeler arasında kurulmuş olan Gümrük Birliği uygulanamaz hale gelmiştir. Kırgızistan ise bunun dışında kalmış, kısa vadede zarar görmüş ancak sınırları kapatmak yerine batı ve Çin pazarlarıyla ticareti artırmaya çalışmıştır.

Ülkenin başlıca ticaret ortakları: Rusya, Kazakistan, Özbekistan, Türkiye, BAE, Çin, Belarus, Almanya, Fransa, Tacikistan, ABD, İran, Litvanya

Ülkenin başlıca ihracat kalemleri: Enerji, Pamuk, pamuk ipliği, Kıymetli metaller (altın), giyim ve aksesuarları, sebzeler, elektrik, kerosin, süt ve süt ürünleri, meyveler, organik olmayan kimyasal maddeler, pamuk lifi.

Ülkenin başlıca ithalat kalemleri: Petrol ürünleri, ikinci el otomobiller, giyim ve aksesuarları, ilaçlar, elektrikli iletişim donanım ve cihazları, şeker, et ve et ürünleri, doğalgaz, buğday.

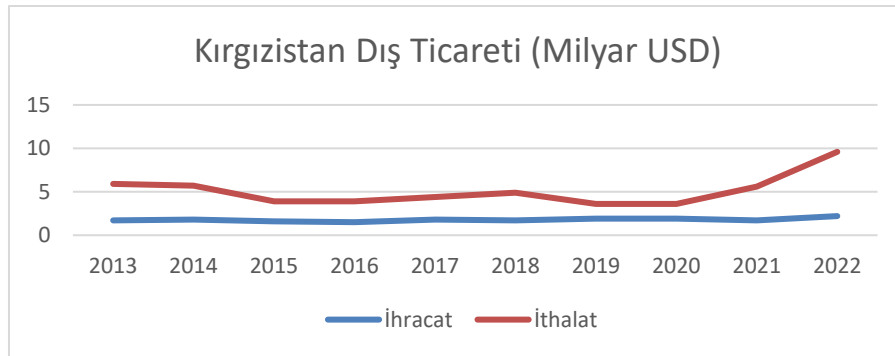
Kırgızistan'ın Genel Dış Ticaret Seyri (milyon dolar)

İthalata bağımlı olması nedeniyle çoğunlukla dış ticaret açığı veren Kırgızistan 2020 yılında mal ithalatında en büyük ticaret ortağından biri olan Çin ile sınır kapılarını kapatması bu yılda ithalatı %27 düşürmüştü ancak ihracatın bir önceki yıl ile aynı seviye olan 1,9 milyar USD'de gerçekleşmesi dış ticaret açığını 1,7 milyar USD'ye geriletmiştir. 2021 yılında ise ihracat 1,7 milyar USD'ye

gerilemiştir. Bu düşüş, 2020 yılında ihraç edilen 1 milyar USD üzerindeki altın ve mücevherin 2021 yılında ihraç edilmemesinden kaynaklanmıştır.

İthalat ise bir önceki yıla kıyasla %55 artmış ve 5,6 milyar USD'ye yükselmiştir. 2022 yılının öncü verilerine göre ülke ihracatını bu yılda %32 artırarak 2,2 milyar USD'ye, ithalatını ise %73 artış ile 9,6 milyar USD'ye yükseltmiştir. Böylece, ithalat kaynaklı dış ticaret hacmi 11,8 milyar USD'ye ulaşarak son yılların en yüksek noktasına ulaşsa da dış ticaret açığı 7,4 milyar USD'ye ilerleyerek son yılların en yüksek açığının kaydedilmesine neden olmuştur. 2023 yılının Ocak-Kasım döneminde Kırgızistan ihracatı 2,8 milyar USD, ithalatı ise 11,1 milyar USD olarak gerçekleşmiştir.

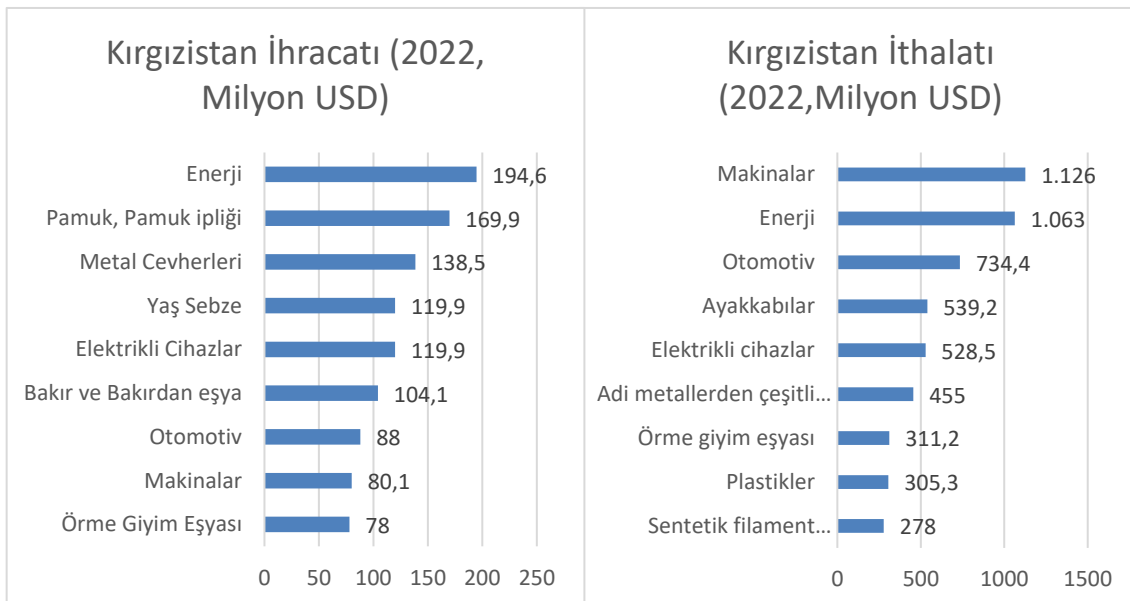
2022 yılında ülkenin ihracatı 2,2 milyar dolara, ithalatı 9,6 milyar dolara ulaşmıştır. Dış ticaretinde 2022 yılında 7,4 milyar dolarlık açık bulunmaktadır.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ihracat	1,7	1,8	1,6	1,5	1,8	1,7	1,9	1,9	1,7	2,2
ithalat	5,9	5,7	3,9	3,9	4,4	4,9	4,9	3,6	5,6	9,6

Kaynak: Trademap, Kırgızistan İstatistik Ofisi

Ürün bazında ise 2022 verilerine göre, enerji, pamuk-pamuk ipliği ve metal cevherleri en çok ihraç edilen ürün grupları olmuştur. Bahsedilen sektörler ülke ihracatının %23'ünü oluşturmaktadır. İthalatta ise, makinalar, enerji, otomotiv ve örme eşya sektörleri öne çıkmakta olup toplam ithalatın %38'ini oluşturmaktadır.

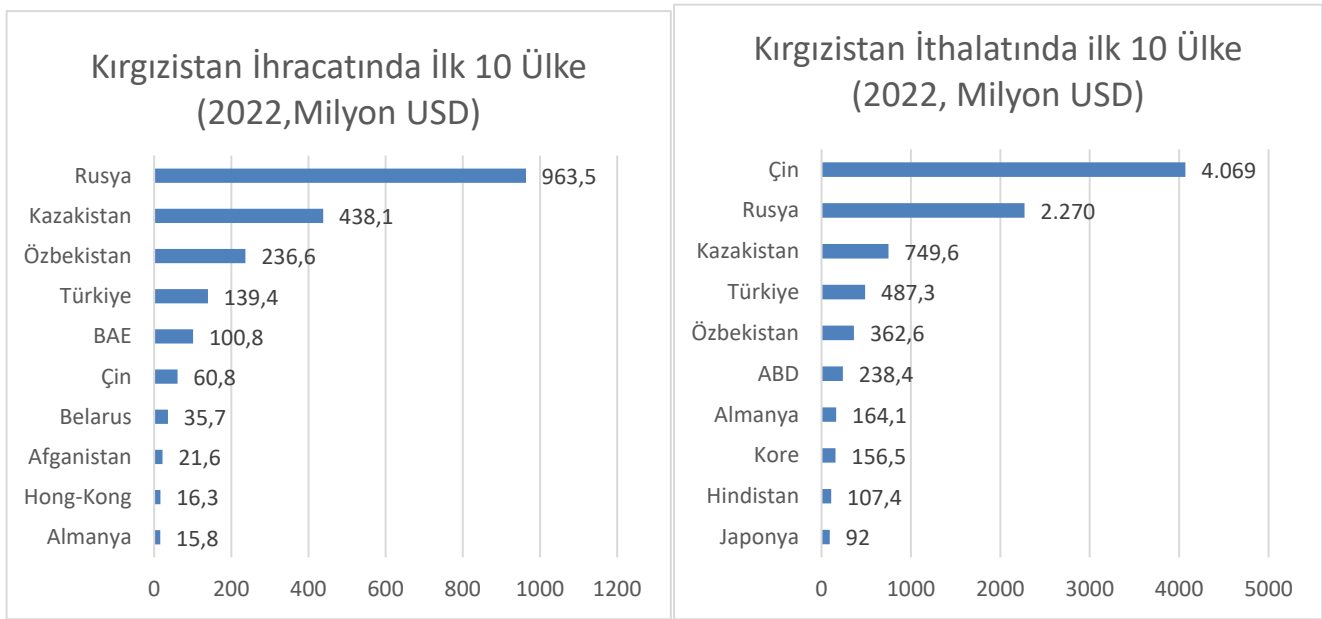

Kaynak: Trademap

Kırgızistan'ın Ünelere Göre İhracatı ve İthalatı:

2022 yılında Kırgızistan ihracatına Rusya, Kazakistan, Özbekistan ve Türkiye öne çıkmaktadır. Rusya, Kırgızistan ihracatının %44'ünü oluşturmak üzere takip eden diğer ülkeler sırasıyla %20'sini %11'ini ve %6'sını oluşturmaktadır.

Kırgızistan ithalatında ise, Çin %42'yi, Rusya %24 ve Kazakistan %8'i oluşturmaktadır. Kırgızistan ithalatında Türkiye 2022 verilerine göre 4. sırada yer almaktadır. Türkiye, Kırgızistan ithalat pazarında 2017 yılında %5,9 paya sahipken bu pay 2019 yılında %4,5'e gerileyerek son zamanların en dip noktasında gerçekleşmiştir. 2020'de salgına rağmen pazar payı %5,3'e yükselmiştir. 2022 yılında ise pay %5,1'e gerilemiştir.

Kaynak: Trademap

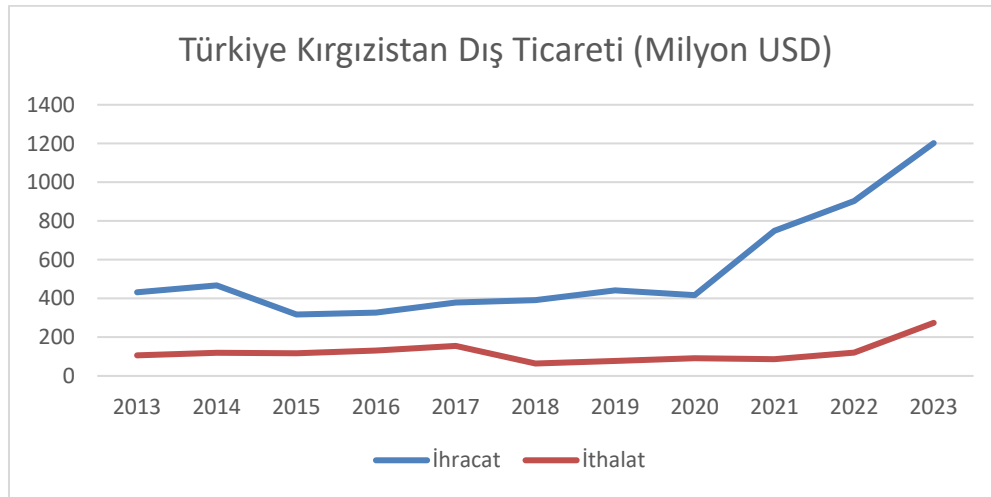
Kaynak: Trademap

4.2. Türkiye İle Ticaret

4.2.1. Genel Durum

Türkiye Kırgızistan ile olan ticaretinde net ihracatçı konumundadır. 2020 yılında 417 milyon USD gerçekleşen ihracat 2021’de 750 milyon USD seviyesine yükselmiştir. 2022’de ise ülkeye olan ihracatımız bir önceki yıla kıyasla %20 artarak 903 milyon USD’ye yükselmiştir. 2023 yılında altın mücevher ihracatının bir önceki yıla kıyasla %15, örme giyim eşya ihracatının ise %60 artması sayesinde ihracat 1,2 milyar USD’ye yükselerek rekor kırmıştır.

Türkiye’nin ülkeden olan ithalatı ise 2020 yılında 91 milyon USD gerçekleştikten sonra 2022 yılına kadar üç haneli rakamlara çıkamamıştır. 2022’de 120 milyon USD gerçekleşen ithalat 2023 yılında 274 milyon USD’ye yükselmiştir. Bu yükselişte, enerji sektörü ürün gruplarının artması etkili olmuştur. Böylece 2023 yılında Kırgızistan ile olan dış ticaret hacmi 1,4 milyar USD, Kırgızistan’a karşı verilen dış ticaret fazlası ise 928 milyon USD ile rekor kırmıştır. 2023 verilerine göre, Türkiye’nin Kırgızistan’a olan ihracatında altın mücevher, örme giyim eşyası ve örülmemiş giyim eşyası öne çıkmaktadır. Söz konusu sektörler ülkeye olan ihracatın sırasıyla %31, %15, %10’unu oluşturmaktadır. Ülkeden olan ithalatta ise, enerji sektörü %68’i, altın ve mücevher ise %13’ü oluşturmaktadır.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
İhracat	432	467	317	327	379	391	442	417	749	903	1.202
İthalat	106	119	117	131	155	64	77	91	86	120	274

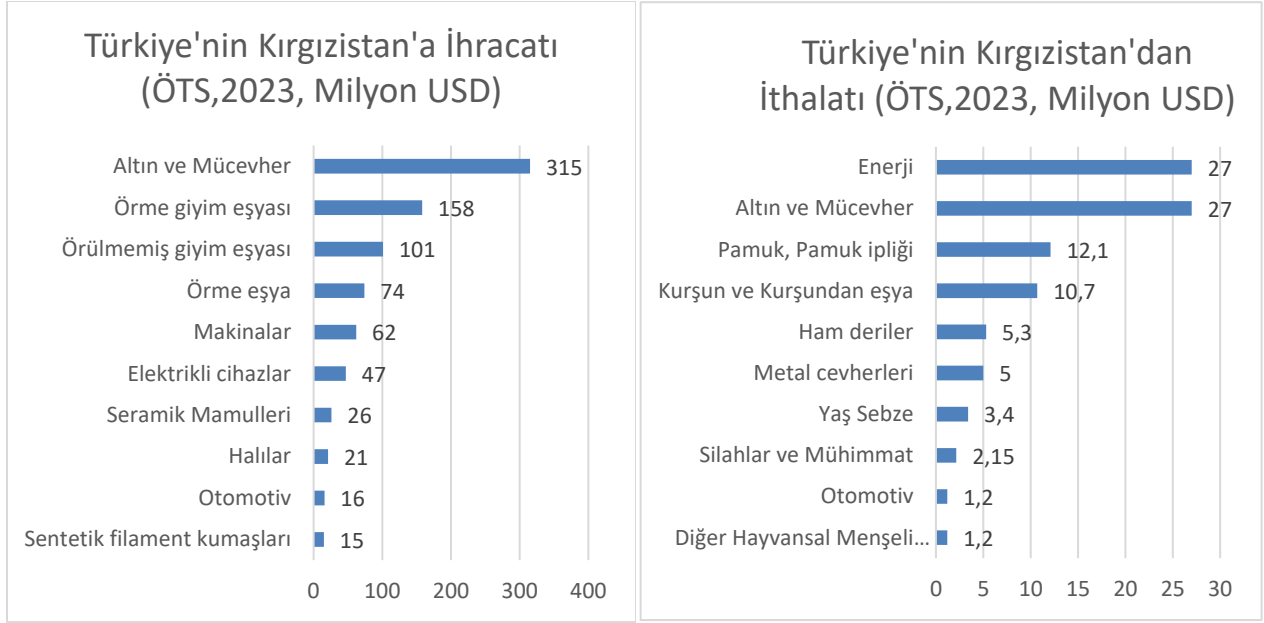
Kaynak: TÜİK

Başlıca İhracat Kalemlerimiz: Mücevher eşyası, örme giyim eşyası ve örülmemiş giyim eşyası halı, tekstil ürünleri, karayolu taşıtları için aksam

Başlıca İthalat Kalemlerimiz: Enerji, Altın, pamuk kurşun ve bakır alaşımları

Kırgızistan’daki Türk Yatırımları: 304 milyon Dolar (TCMB verisi) - 2 milyar Dolar (2024 tahmini)

Ülkemizdeki Kırgızistan Yatırımları: 24 milyon Dolar (yaklaşık) (2020 tahmini)

Kaynak: TÜİK

4.2.2. İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

ANLAŞMA ADI	İMZA TARİHİ	RESMİ GAZETE TARİHİ VE SAYISI
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	24.10.1997	09.05.2001/24397
Gümrük Konularında Karşılıklı İdari Yardım Anlaşması	14.04.1998	20.12.1998/23559
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	02.07.1999	09.05.2001/24397
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	09.04.2018	22.05.2019/30781
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ortak Gümrük Konseyi Kurulmasına İlişkin Mutabakat Zaptı	01.09.2018	16.03.2019/30716
Karma Ekonomik Komisyon 9. Dönem Protokolü	22.11.2019	28.08.2020/31227

4.2.3. Türkiye- Kırgızistan Yatırım İlişkileri

Kırgızistan'da halen aktif olarak faaliyet gösteren 300 Türk firmasının toplam 250 milyon doları aşan yatırımı mevcuttur. Ancak, Kırgızistan'da küçük sermayelerle yatırım yapan iş adamlarımız kazancını burada işini büyütme veya başka alanlarda yatırım yapmak için kullandıklarından, Türk iş adamlarının yatırımları 500 milyon ile 1 milyar dolar arasında bir sermaye büyüklüğüne ulaştığı tahmin edilmektedir. Kırgızistan'daki Türk sermayeli firmalar; içecek, bisküvi, şekerleme, çikolata, mobilya, temizlik maddeleri, çay, un, tuz, şeker, boya, pvc ve plastik boru, yapı malzemeleri üretimi ile alışveriş merkezi işletmeciliği, marketçilik, bankacılık, tekstil üretimi, matbaa, turizm acenteliği, eğitim işletmeciliği, inşaat gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir.

4.2.4. İki Ülke Arasındaki Ticarete Yaşanan Sorunlar

Kırgızistan'da vergi kontrolünden sorumlu birimlerin fazlalığı ve kontrol amaçlı ziyaretlerin sıklığı, iş çevreleri için hem maliyet artışına hem de zaman kaybına neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü önemli bir sorundur.

Kırgızistan'da yüksek risk algılaması nedeniyle kısa vadeli finansman yüksek faizlerle temin edilebilmektedir. Dolayısıyla ülkede faaliyet gösteren yabancı firmalar ülke dışından kredi teminine yönelmektedir. Leasing sistemi, mevzuat eksiklikleri nedeniyle işlememektedir. İhracat finansmanı da aynı derecede zor olmaktadır. İthalat bedelleri genelde nakit olarak ödenmektedir. Akreditif uygulaması sınırlıdır. Özel sektörde işlemler ağırlıklı olarak nakitle gerçekleştirilmektedir.

Ticaretin yoğunlaştığı Dordoy pazarında satılan bir Türk konfeksiyon ürününün, tüccarlar tarafından alınıp Çin'e gönderilip Çin'de taklidinin yapılarak üçte bir fiyattan Dordoy pazarında satışa sunulması 3-4 hafta kadar kısa bir süreyi almakta, dolayısıyla pazara getirilen Türk mallarının satış süresi 1 ay ile sınırlanmaktadır.

Türkiye'den Orta Asya ülkelerine gönderilen ihrac ürünleri ağırlıklı olarak karayoluyla taşınmaktadır. Türkiye menşeli malların rekabetçi fiyatlı olmalarına rağmen, nakliye ve geçiş ücretlerinin yüksek olması, ayrıca, gümrüklerde karşılaşılabilen gayri resmi ödemeler rekabeti olumsuz etkilemektedir.

4.3. Dış Ticaret Politikası ve Uygulamaları

Kırgız Cumhuriyeti'nde uygulanan gümrük tarifeleri 0, 5, 10, 12, 15, 20 ve 30 olmak üzere 7 seviyede toplanmıştır. Cetvelin%46,6'sı "0", %14,2'si %5, %33,4'ü %10, %3,1'i %12, %2,7'si %15, %0,2'si %20 ve yine %0,2'si %30 oranındaki gümrük vergilerinden oluşmaktadır.

Tütün, alkol, değerli madenler, petrol, halı, kahve ve kakao, mücevherat, kristal, kürk ve ateşli silahlar %10 ila 20 oranında özel tüketim vergisine tabidir. Rusya, Azerbaycan ve Belarus'tan gelen mallar dışındaki tüm ürünlere %12 oranında KDV uygulanmaktadır.

Nisan 2004'te kabul edilen yeni Gümrük Kanunu kendi alanındaki uluslararası standartlara uyumlu olup, Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına ilişkin Kyoto Sözleşmesiyle getirilen düzenlemeleri içermektedir.

Kırgız Cumhuriyeti'nde gümrük değerlendirme uygulaması gümrük işlemlerinin tamamlanması açısından büyük öneme sahiptir. İthal edilecek ürün üzerinden tahsil edilecek vergiler ülke gruplarına göre referans fiyat listelerinde belirlenmiş bulunan değerlerden hesaplanmaktadır.

İthalatta talep edilen belgeler, gümrük beyannamesi, yüke eşlik eden her türlü doküman, kontrat, fatura, güvenlik sertifikası, menşe belgesi, uygunluk belgesi ve vekaletnamedir. Tüzel kişilikler ayrıca, şirket tüzüğü, kuruluş anlaşması, kayıt belgesi, banka hesabını gösterir banka referansı, yerel vergi idaresinden referans belgelerini de sunmak durumundadır.

Ürünün niteliğine göre bitki ve hayvan sağlığı belgeleri ve ithal/ihrac izni belgeleri de aranabilmektedir. Bunlara ek olarak gümrük yetkilileri gümrük beyannamesindeki bilgilerin doğrulanması amacıyla ek belge/bilgi talep edebilmektedir.

4.3.1. Tarifeler ve Diğer Vergiler

Ülkede uygulanmakta olan genel Katma Değer Vergisi oranı %12'dir. Alım satım işleri %1,5 diğer tüm işler ise %2,5 oranında vergilendirilmektedir. Katma Değer Vergisi mükellefi olmayan firmalar için ise alım satım işleri %2,5 diğer işler ise %3,5 oranında vergilendirilmektedir.

• **Gümrük Vergileri:** Kırgız Cumhuriyeti'nde gümrük düzenlemesi yapan organ, Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti'ne bağlı Devlet Gümrük Hizmetidir. Gümrük işlemler veya AEB Gümrük kanunu kapsamında, malın ülkeye girişi gümrük beyannamesine tabidir. Halihazırda Kırgız Cumhuriyeti Avrasya Ekonomik Birliği üyesi olup, Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük Kanunu uygulanmaktadır.

• **Avrupa Birliği GSP+ Sistemi:** 2016 yılında Kırgızistan Avrupa Birliği'nin GSP+ statüsünü almış ve yapılan anlaşma çerçevesinde 6.200 mal çeşidi gümrüksüz veya düşük gümrük tarifeleri ile Avrupa Birliği'ne ihraç edilebilmektedir. Özellikle, GSP + kapsamındaki mallar, AB'ye ihraç edilen malların tarife sınıflandırılmasında %66'sını oluşturmaktadır. Bunlar tarım ve balıkçılık ürünleri, gıda ürünleri, tütün ürünleri; çimento ürünleri; kimyasal ürünler, plastik, ham deri ve deri, tekstil (ipek, yün, pamuk ve diğer bitkisel tekstil lifleri, sentetik lifler dahil), giysi, ayakkabı, taş ürünler, cam ve cam ürünler vb ürünlerdir.

• **İç Vergiler:** Vergi politikasını K.C. Ekonomi Bakanlığı belirler. K.C.Hükümetine bağlı Vergi Hizmeti, vergi mevzuatının yerine getirilmesi, vergilerin zamanında tam ödenmesini kontrol eder. K.C. Sosyal Fonu'na aktarılması gereken sosyal fon kesintileri, şirketler tarafından zorunlu ödenen ödemeler arasına girmekte olup, K.C. Devlet Sosyal Sigorta Kanunu çerçevesinde düzenlenmektedir.

Vergilendirme için, şirketler yerli ve yabancı tüzel kişiler olarak bölünmüştür. Yerel şirket, Kırgız Cumhuriyeti mevzuatına uygun olarak kurulmuş şirketler anlamına gelmektedir. Yabancı şirketler, yabancı devlet veya uluslararası kurumların mevzuatları çerçevesinde kurulmuş bir şirket, vakıf, kurum veya başka bir kuruluş anlamına gelmektedir. Yabancı şirketler de, Kırgızistan'da bulunan daimi temsilciliği aracılığıyla faaliyet gösteren yabancı şirket ve Kırgızistan'da daimi temsilciliğine bağlı olmayan yabancı şirket olarak ikiye ayrılmaktadır. Kırgızistan'da daimi temsilciliği aracılığıyla faaliyet gösteren yabancı şirket, yerel şirketler için uygulanan benzer haklarda vergi mükellefi olmaktadır. Daimi temsilcilik, yabancı bir şirketin ekonomik faaliyetlerinin kısmen veya tamamen yürütüldüğü sabit bir iş yeri anlamına gelmektedir.

• **Kurumlar Vergisi:**

Vergi mükellefi: yerli kuruluşlar ve Kırgızistan'da daimi temsilciliği aracılığıyla faaliyet gösteren yabancı kuruluşlar, özel girişimciler, Kırgızistan'da daimi temsilciliğine bağlı olmayan yabancı şirketlere gelir ödeyen gerçek ve tüzel kişiler.

Vergi tarhi: yerli kuruluşlar ve Kırgızistan'da daimi temsilciliği aracılığıyla faaliyet gösteren yabancı kuruluşlar, özel girişimciler, Kırgızistan'da daimi temsilciliğine bağlı olmayan yabancı şirketlere gelir ödeyen vergi mükelleflerinin yaptıkları ekonomik faaliyetlerinin sonucunda elde edilen gelir.

Vergi matrahı: vergi mükelleflerinin toplam yıllık geliri ile vergi dönemi için hesaplanan vergi kanunu uyarınca düşülebilecek giderler arasındaki fark olarak hesaplanır. Bununla birlikte, küçük ve orta ölçekli işletmeler, kurumlar vergisi için vergi matrahını basitleştirilmiş düzene

göre belirleme hakkına sahiptir. Kırgızistan'da daimi temsilciliği bulunmayan yabancı şirketlerin Kırgızistan'da elde ettikleri gelirler üzerinden alınan kurumlar vergisinin matrahı giderler düşürülmeden hesaplanır. Toplam yıllık gelir, muhasebeye ilişkin Kırgız Cumhuriyeti mevzuatı gereğince belirlenen kurallara tanımlanan gelirlerin hepsini içermektedir.

Vergi Oranı: Altın cevheri, altın konsantresi, altın alaşımı ve rafine edilmiş altın çıkarımı ve satışı yapan vergi mükellefine kurumlar vergisi oranı % 0 olarak belirlenmiştir. Vergi Kanunu tarafından belirlenen talepleri karşılıyorsa yerel kurum veya şirketin, sadece yeni ekipman kullanarak Kırgız Cumhuriyeti topraklarında malların işlenmesi sonucu elde edilen malların üretimi ve satışı da dahil olmak üzere, kendi ürettiği malların üretimi ve satışı ile ilgili belirli faaliyet alanlarında uygulamadan elde ettiği kâr 5 yıl süreyle % 0 oranında kurumlar vergisine tabi olabilir. Vergi Kanunu gereğince (madencilik, özel tüketim vergisine tabi mal üreten işletmeler hariç) muafiyetli vergilendirmeye tabi sanayi faaliyetleri yapan işletmelere 5 yıl süre ile % 0 oranında kurumlar vergisi uygulanır ve 10 yıla kadar süre uzatımı yapılabilir. Leasing işlemleri yapan şirketler için kurumlar vergisi %5 oranında belirlenmiştir. Kredi birlikleri, yardım kurumları, tarımsal ürün üreticileri, tarım alanında ticari-lojistik merkezleri, özel mülkiyete tabi genel eğitim kurumları v.b kurumlar kurumlar vergisinden muaftır. Diğer tüm vergi mükelleflerine % 10 oranında kurumlar vergisi uygulanmaktadır.

• **Gelir Vergisi:**

Vergi mükellefi: Kırgız Cumhuriyeti vatandaşları, Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı olmayan yerleşik gerçek kişiler, Kırgız Cumhuriyeti vatandaşı olmayan Kırgızistan'daki kaynaktan gelir elde eden yerleşik olmayan gerçek kişiler, Kırgız Cumhuriyeti'ndeki kaynaklardan gelir elde eden yabancı gerçek kişilere ödeme yapan gerçek ve tüzel kişiler.

Vergi tarhi:Girişimcilik faaliyetleri hariç Kırgız Cumhuriyeti'nde yapılan ekonomik faaliyetler sonucunda elde edilen gelir.

Vergi matrahı:Vergi mükellefinin vergi dönemi için elde ettiği toplam yıllık gelir ile Kırgız Cumhuriyeti vergi mevzuatı gereğince öngörülen giderler arasındaki fark olarak hesaplanır, ancak her halükarda belirli bir vergi dönemi için Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti tarafından belirlenen ve Kırgız Cumhuriyeti Parlamentosunun ilgili komitesi tarafından onaylanan asgari gelir tutarından az olmaması kaydıyla.

Vergi oranı: Gelir vergisi oranı% 10'dur.

• **Katma Değer Vergisi :**

• **Vergi Mükellefleri:** Vergilendirmeye tabi kuruluşlar ve / veya vergilendirmeye tabi ithalat yapan kuruluşlardır. K.C. Vergi Kanunu gereğince, KDV mükellefi olarak vergi dairesine kaydını yaptıran kurumdur. Ekonomik faaliyet yapan bir işletmenin, üst üste 12 ay veya üst üste 12 aydan daha kısa bir süre Kırgız Cumhuriyeti topraklarında vergiye tabi mal, iş ve hizmet tedarikini yapmışsa ve toplam değeri 8 milyon somu (114,6 bin Dolar) aşmışsa KDV mükellefi olarak kayıt yaptırması zorundadır. KDV mükellefi olarak kayıt etme zorunluğu olmayan işletmeler, gönüllü olarak KDV mükellefi olarak kaydını yaptırabilir.

Vergi matrahı: vergiye tabi tedarikler ve ithalatlar.

Vergi Oranı: % 0 oranında KDV'ye tabi mal ve hizmet tedariki hariç diğer tüm mal ve hizmet tedarikine %12 oranında KDV oranı uygulanır. Aşağıdaki tedarikler için %0 oranında KDV uygulanmaktadır:

- Metal içeren cevherler, konsantreler, alaşımlar ve rafine metallerin ihracatı hariç tüm ürünlerin ihracatı
- Demiryolu taşımacılığı haricinde uluslararası yolcu, bagaj ve kargo taşımacılığı
- Demiryolu uluslararası taşımacılığa ilişkin hizmetler hariç, uçak transit uçuşlarının ve uluslararası taşımacılık ile ilgili diğer hizmetler
- Halka içme suyu sağlayan ve tarım arazilerinin sulanmasında yer alan pompa istasyonlarının güç kaynağı ile ilgili hizmetler.

KDV'ye tabi ithalat : KDV'ye tabi ithalat, KDV'den muaf edilmiş malların ithalatı hariç, Avrasya Ekonomik Birliği Gümrük mevzuatı ve/veya Kırgız Cumhuriyeti gümrük mevzuatları gereğince, "serbest dolaşıma giriş" gümrük rejiminde, ayrıca AEB'e üye diğer ülkelerden, Kırgızistan'da yer alan serbest depo ve serbest ekonomik bölgelerden Kırgız Cumhuriyeti'ne yapılan malın girişi anlamına gelmektedir. KDV'ye tabi malın ithalatı için %12 oranında vergi uygulanmaktadır. Dolayısıyla, işletme KDV mükellefi olarak kayıtlı ise, hem vergilendirmeye tabi mal tedariki hem de vergilendirmeye tabi mal ithalatı üzerinden KDV öder. Eğer işletme KDV mükellefi olarak kayıtlı değil ya da kayıtlı olmaması gerekiyorsa, vergilendirmeye tabi mal ithalatı üzerinden KDV öder.

• **Arazi Vergisi:**

Vergi mükellefi: Arazinin kullanım hakkı ilgili belgeler ile ispatlanmış arazi kullanım hakına sahip veya arazi sahibi olarak tanınan kişilerdir.

Vergi tarihi: Arazi verisine tabi arazinin mülkiyet hakkı, tarımsal arazinin geçici süre ile edinilmesi ve kullanım hakkı.

Vergi matrahı: Arazinin yüz ölçümü.

Vergi oranı: Arazinin konumuna ve kullanım amacına göre Kırgız Cumhuriyeti Vergi Kanunu'nda belirlenir.

Serbest Ekonomi Bölgeleri Vergi Sistemi: Serbest Ekonomik Bölgelerinde ÖTV'ye tabi mal üretimi ve satışını yapan şirketler hariç, Kırgız Cumhuriyeti Serbest Ekonomi Bölgeleri'nde mal ve hizmet üretim ve satışını yapan şirketlere yönelik uygulanan sistemdir. Sadece SEB'de kayıt edilmiş şirket SEB şirketi olarak kabul edilir. SEB şirketleri, SEB'deki faaliyetlere ilişkin gelir kaynağından kesilmesi ve ödenmesi gereken diğer vergi ve gelir vergisi hariç tüm vergilerden muaftır. Bahse konu vergi muafiyeti karşılığında SEB şirketleri SEB Genel Müdürlüğü'ne gelirin %2 oranına kadar ödeme yapar.

Yüksek Bilişim Teknoloji Bölgelerinde Vergi Sistemi: Bu rejim, Yüksek Bilişim Teknolojileri Hakkında K.C. Mevzuatları gereğince belirlenen taleplere uygun olarak ekonomik faaliyetlerde bulunan yüksek bilişim teknolojileri parkının kayıtlı şirketlerine yönelik uygulanır. Yüksek Bilişim Teknolojileri Parkının şirketleri, kurumlar vergisi, KDV, satış vergisinden Yüksek Bilişim Teknolojileri Hakkında K.C. Mevzuatları gereğince belirlenen süre kadar muaftır, söz konusu şirketlerde çalışanlardan %5 oranında gelir vergisi alınır. Yüksek Teknoloji Parkı Müdürlüğü'nün faaliyetlerinin finansmanı, Parka kayıtlı şirketlerin gelirlerinin % 1'i kadar kesintilerle gerçekleştirilir.

4.3.2. Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Avrasya Gümrük Birliği'nin kurulmasından sonra, bu ülkeler teknik düzenleme için ortak ilkeler ve kurallar anlaşması imzalanmış ve tek bir teknik düzenleme sistemi ortaya çıkmıştır. AEB sınırları içinde teknik düzenlemeler, belirli bir ürünün üretim, satış, depolama, nakliye ve imha süreçlerini düzenleyen düzenlemeler ve standartları içerir. Sertifika sisteminin ana görevi, Avrasya Gümrük Birliği Ülkeleri içinde dolaşıma giren ürünlerin kalitesini ve güvenliğini kontrol etmektir. Ürünlerin mevcut standartların gerekliliklerine uygunluğunu, onaylama ihtiyacı yasa düzeyinde korunmaktadır. Teknik yönetmeliklere göre yabancı üreticinin Gümrük Birliği içinde mutlaka bir yetkili temsilcisi olmalıdır. Ayrıca, Avrasya Uygunluk İşareti (EAC) sertifikasında/beyannamesinde üreticinin adı ile üreticinin temsilcisinin adına yer verilmektedir. EAC sertifikası ve deklarasyon bir ila beş yıl süreyle verilir. Uygunluk onayı, ürünlerin yasal ve tüketici karakteristikleri gereksinimlerine uygun olduğunu onaylamak için tasarlanmıştır. Uygunluk beyanı ve uygunluk sertifikası, eşit hukuki güce sahip olup tüm Kırgızistan'da geçerlidir. Herhangi bir ürün için ne tür sertifikanın düzenlenmesi gerektiğini öğrenmek için AEB Gümrük Birliği teknik mevzuatı ile, Kırgızistan'da zorunlu sertifikalanmaya tabi olan ürün listesinin, Kırgızistan'da uygunluk beyanına tabi olan ürün listesinin veya devlet kaydına tabi olan ürün listesinin incelenmesi gerekmektedir.

Ürün sertifikalama farklı süreçleri olan gönüllü ve zorunlu sertifikalama olmak üzere iki temel sistemden oluşmaktadır. Kalite sertifikası olarak ta bilinen Gümrük Birliği uygunluk sertifikasının uygulamasının ana amacı, ürünlerin Avrasya Gümrük Birliğinin çeşitli ürünlere yönelik ürün güvenliğine ilişkin teknik düzenlemelere uygun olmasını sağlamaktır. Ürünün kalite sertifikası, onaylanmış teknik kurallara göre düzenlenmektedir. Günümüzde, Gümrük Birliğinde her pazar oyuncusu, ürettiği veya satılan ürünün ilgili listede bulunması durumunda, sertifika alması zorunludur. Gümrük Birliği uygunluk sertifikası ürünün sertifikalamaya tabi olan ortak ürün listesinde bulunması durumunda ürünün teknik düzenlemelere uygun olduğunu onaylayan sertifikalama sürecinden geçmesi ve Gümrük Birliğine üye olan ülkelerde ürünün taşınmasında kolaylık gibi bir dizi avantaj sağlayan uygunluk sertifikası alınması gerekmektedir. Avrasya Uygunluk İşareti (EAC) Sertifikası -Gümrük Birliği Uygunluk Sertifikası, ürünün Gümrük Birliğine giriş izni alabilmesi için gerekmede ve ürünün teknik düzenlemelerde yer alan normlara uygun olduğunu göstermektedir. Bu belge, Avrasya Gümrük Birliğine üye olan tüm ülkelerle engelsiz ve en uygun koşullarla ticaret yapma imkanı sağlamaktadır. Gümrük Birliği uygunluk sertifikası, hem Gümrük Birliğine üye ülkelerde üretilmiş ürünler için hem de yabancı üreticilerin ürünleri için düzenlenebilmektedir. Gümrük Birliğine üye olan ülkelerde ve yabancı ülkelerde üretilmiş ürünlere karşı uygulanan koşullar ve sertifika süreçleri aynıdır. EAC Sertifikası -Gümrük Birliği sertifikasının avantajı Gümrük Birliğine üye olan tüm ülkelerde (Kazakistan, Rusya Federasyonu, Kırgızistan, Belarus ve Ermenistan) geçerli olmasıdır.

4.3.3. Teknik Engeller

Kırgızistan'ın pazar giriş uygulamaları, Orta Asya Bölgesinde en serbest uygulamalar olarak kabul edilmektedir. Bugüne kadar, ülke uygulamalarının Türk ihracatçılar açısından teknik engel yaratmadığı düşünülmektedir. Diğer taraftan Kırgızistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye olması Birliğ'e üye ülkelerinin ihracatçılarının piyasa avantajlarını arttırmaktadır. Birlik içinde akredite edilmiş makamlar tarafından verilen belgelerin diğer AEB üyesi makamları tarafından doğrudan kabul edilmesi bu ülkelerin ihracatçıları için hem zaman hem maliyet açısından avantaj

sağlamaktadır. Standartlar ve teknik düzenlemeler alanında karşılık belgelerin tanınması hukuksal altyapının yaratılmasına olanak sağlayacaktır. Bu çerçevede, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi, Akreditasyon ve Metroloji Alanlarında İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır.

5. PAZAR DURUMU

5.1. Ülkenin Güçlü ve Zayıf Yönleri İle Fırsatlar ve Tehditler

Güçlü Yanları

- ♣ Stratejik konumu. (Avrasya Gümrük Birliği'ne üye olması ve Çin, Kazakistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu gibi ülkelere komşu olması sebebiyle ekonomik iş birliklerindeki potansiyeli)
- ♣ Tarım ve madencilik sektörlerinin yanında inşaat, enerji ve ulaştırma gibi hizmet sektörü alanlarında da sağlıklı bir büyüme kaydediyor olması.
- ♣ Liberal ekonomisi ve ılımlı yaklaşımı

Zayıf Yönleri

- ♣ Ulaşım hizmetlerin yeterli gelişmemesi
- ♣ Yapısal darboğazları(elverişli kara yollarının eksikliği, mevcut olan ihracat için uygun altyapı ve demiryollarının kalitesizliği vb)
- ♣ Sermaye birikimi yetersizliği

Fırsatlar

- ♣ Yatırım olanaklarının çeşitliliği ve insan kaynaklarının yeterliliğidir.
- ♣ Ülkede yatırım yapılabilecek turizm, haberleşme, enerji ve sanayi sektörü gibi avantajlı sektörlerin varlığı
- ♣ Türkiye ile tarihi ve kültürel bağlarının olması
- ♣ Diğer Orta Asya ülkelerine göre daha liberal bir piyasaya sahip olması ve dış piyasaya olan açıklığının getirdiği ticari olanaklar.

Tehditler

- ♣ Yatırımların yetersizliği
- ♣ Devlet desteğinin yetersizliği
- ♣ Ekonomik reform sürecinin yavaşlığı, ülke yetkililerinin bu konudaki bilgi eksikliği ve yaygın olan yolsuzluk, piyasa ekonomisi için üretim birimlerinin yapılandırılmasındaki gecikme

5.2. Dağıtım Kanalları

Bağımsızlık sonrasında Sovyetler döneminde kurulmuş bulunan dağıtım ağları tamamen çökmüş olup, özel sektör bu alandaki boşluğu esas itibariyle gayri resmi ve küçük ölçeklerdeki girişimlerle doldurmaya çalışmaktadır. Türkiye'den ihraç edilen mallar yine Türkiye merkezli veya Kırgızistan'da Türk sermayesiyle kurulmuş distribütörler yoluyla Kırgız pazarına girmektedir. Kırgızistan'da yabancı yatırımların %80'i Bişkek ve çevresinde yapılmaktadır. Yabancı yatırımların çoğunluğu ürünleri için yeterli pazar büyüklüğü olmadığı için Başkent ve çevresi ile sınırlı kalmaktadır. İthal malların büyük kısmı Bişkek pazarı için Kazakistan'dan karayolu ile temin edilmektedir. Oş bölgesinde satılan mallar Özbekistan'dan ithal edilmektedir. Diğer ürünler Çin'den gelmektedir. Ürünlerin dağıtımının yapıldığı karayollarının kalitesi standartların altındadır. Ancak yapımı uzun zamandır ertelenen, Güney Kazakistan ile Issık Göl bölgesini

bağlayacak olan otoyol Kazakistan bağlantısını geliştirecektir. Çin ile bağlantı sağlayan karayollarının ıslahında da gelişme yaşanmaktadır.

5.3. Tüketici Tercihleri

Özellikle son yıllarda giyim konusunda tüketim artışının miktarı, ülkeye, Çin, Türkiye, Rusya, Avrupa Ülkeleri ve diğer ülkelerden gelen ithal giyim eşyalarının hacmini genişletmiştir. Bunun yanı sıra, giyim konusunda ülkedeki en büyük ticari merkez olan Dordoy Pazarın yanı sıra, başkent Bişkek'in merkezinde de çok sayıda alışveriş merkezi ve giyim eşyaları satan butikler bulunmaktadır. Ayrıca şehir içerisine yayılan irili ufaklı pazarlarda, giyim eşyası satan çok sayıda küçük dükkan faaliyet göstermektedir. 2015 yılına kadar halkın büyük bölümü temel ihtiyaçlara harcama yapmak ve ürünün fiyatların ucuzluğuna bakması daha yaygındı. Ancak halkın gelir düzeyi arttıkça artık alıcı ürünlerin kalitesi ve AVM veya kapalı marketlerde alışveriş yapma ön plana çıkmaktadır. Ancak ekmeğe veya süt gibi günlük satın alınan gıda maddeleri hala geleneksel bakkallardan, et ve meyve sebze ise açık hava pazarlarından temin edilmektedir. Marka bilincinin Kırgızistan'ın yurtdışında eğitim almış veya çalışmış vatandaşlar aracılığıyla hızla gelişmekte olduğu gözlemlenmektedir.

Kırgızistan'da tüketici tercihlerinde bölgesel farklılıklar da bulunabilmektedir. Örneğin kırsal bölgedeki tüketicilerin ürün alırken tercih fiyata dayalı olurken, Bişkek'teki tüketiciler açısından marka prestiji ile birlikte fayda maliyet analizi yapan tüketici bilinci yüksek alıcıların da yaygın olduğu görülmektedir. Kırgızistan'da tüketiciler yeniliklere karşı açıktır. Bu kapsamda, pazarın gelişime açık olması ve tüketicilerin yeni ürünlere açık fikirli olarak yaklaşmaları tanıtım faaliyetlerinin önemini arttırmaktadır. Kırgızistan'da gıda alanında tüketici tercihleri ülkemizden farklılık arz edebilmektedir. Bu alanda en belirgin örnek ülkemizde özellikle kahvaltılarda yoğun biçimde tüketilmekte olan peynir ve zeytinin Kırgızistan'da yeterince tanınmıyor olmasıdır.

5.4. Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Avrasya Uygunluk İşareti (EAC), ürünlerin Avrasya Gümrük Birliği'nin tüm teknik düzenlemelerine uygun olduğunu gösteren işarettir. Bu işareti taşıyan ürünler, tüm uygunluk değerlendirme prosedürlerini geçmiştir ve ilgili teknik düzenlemelerin gereksinimlerini karşılar. Gümrük Birliği teknik düzenlemeleri uyarınca zorunlu belgelendirme prosedürünü geçen ürünler EAC İşareti ile etiketlenir ve, Avrasya Ekonomik Komisyonu Kurulu tarafından onaylanan EAC uygunluk işareti ile işaretlenmiştir. Bu işaret, tüketici için bilgi ile birlikte ürün etiketine uygulanır.

5.5. Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları

Kırgızistan Devleti DTÖ'ye üye olması hasebiyle fikri mülkiyet haklarını korumak durumundadır. Ayrıca 2002 yılında konuya ilişkin diğer anlaşmalara da taraf olmuştur. Ancak ülkede konu hakkında kat edilmesi gereken mesafe olduğu söylenebilir.

Kırgız Cumhuriyeti fikri mülkiyet hakları korumasının hukuki esaslarını, Kırgız Cumhuriyeti mevzuatları ve Kırgızistan'ın üye olduğu uluslararası anlaşmalar oluşturmaktadır. Kırgızistan fikri mülkiyet alanında bir çok uluslararası anlaşmanın üyesidir. Ayrıca 1998 yılında Kırgızistan DTÖ üyesi olmuştur. Ülkenin fikri mülkiyete ilişkin mevzuatları DTÖ Kapsamında Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Anlaşması gereğince talepler dikkatte alınarak hazırlanmıştır.

Ticari markaların tescil başvurusu, Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti (Kırgızpatent) Hükümeti uyarınca Fikri Mülkiyet ve İnovasyon Devlet Servisi tarafından kabul edilmektedir. Başvurmak için bir başvuru formunu doldurulması (formun aslını) ve ücretinin ödenmesi gerekir. Başvurunun incelenmesi Kırgızpatent tarafından yapılır ve iddia edilen ismin ön incelemesini ve incelenmesini içerir. Bir ticari markanın tescili, Kırgızpatent'e başvurunun yapıldığı tarihten itibaren 10 yıl geçerlidir.

Sınai mülkiyetin yasal korunması (icatlar, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar, şirket isimleri, ticari markalar, hizmet markaları ve menşei ünvanları) kayıt esasına göre sağlanır. İcat, faydalı model ve endüstriyel tasarım hakkı, belge sahibinin bu sınai mülkiyet nesnelere yönelik önceliğini, yazarlığını ve münhasır hakkını belgeleyen bir patent ile korunmaktadır. Kırgız Cumhuriyeti Patent Kanunu uyarınca, bir icadın patentleme sürecinde yasal olarak önemli işlemlerin yapılması için patent ücretleri ödenmektedir.

5.6. İş Adamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Kırgızistan Türk Cumhuriyetleri içinde Sovyetler Birliği dönemindeki Sosyalist ekonomiden liberal ekonomiye en hızlı geçen, bu dönüşümün yasal altyapısına en çabuk uyum sağlayan ülkedir. Eğitimli insan gücü bakımından dünyanın çeşitli ülkelerinde üniversite bitiren genç dinamik, arayış içinde olan eğitimli kesim, okudukları ülkelerdeki görgü ve bilgilerini ülkelerinde uygulama gayreti içinde çaba göstermektedirler. Yurt dışında üniversite bitiren Kırgızlar içinde Türkiye'de üniversite bitirenlerin veya master, doktora yapanların oranı diğer ülkelerde okuyan Kırgızların neredeyse tamamına yakındır. Bu itibarla, Kırgızlarda Türkiye ile iş yapma (ticaret ve yatırım ortaklığı) düşüncesi çok yaygındır. Tarihsel ve kültürel bağlarımızın yakınlığından kaynaklanan Türkiye-Kırgızistan iş yapma potansiyelini yeterince kullanabildiğimizi söylemek mümkün değildir. Türk-Kırgız ticaret veya ortaklıklarında yazılı sözleşmeler yerine, verilen sözlerle işe başlama, tutulamayacak sözler vererek işe başlayanların kısa sürede anlaşmazlığa düştükleri ve bu anlaşmazlıkların çözümü için ellerinde yazılı döküman olmaması nedeniyle haklı ve haksız ayırdetme güçlüğü yaygın olarak yaşanmaktadır. Bu itibarla, ticaret ve yatırım ortaklığı yapacak olanlar mutlaka yazılı sözleşmelerle işe başlamalı bu konuda avukat ve muhasebe yardımı almaları faydalı olacaktır.

Finans sektörü yeni gelişmekte olan Kırgızistan'da artık AVM, market, kafe ve lokanta, internet alış-verişlerinde banka kartı kullanımı özellikle de şehirlerde yaygınlaşmaktadır. Kredi kartı, çek kullanımı ödeme kartı (bank-kart) kullanımı kadar yaygın değildir.

Kırgızistan Cumhuriyeti mevzuatına göre yabancı vatandaşların veya vatansız kişilerin Kırgızistan'a girişleri ve Kırgızistan'da kalışları vize, geçici veya daimi ikamet iznine göre yapılır.

Tüm vize kategorileri için ilk başvurular Kırgızistan Cumhuriyeti diplomatik misyon ve konsolosluklarında yapılmaktadır. Bazı ülke vatandaşlarına basitleştirilmiş bir vize rejimi uygulanmaktadır. Bu ülke vatandaşlarının özel başvuruları gereğince, Kırgızistan Cumhuriyeti yurt dışı diplomatik temsilcilik ve konsolosluk şubeleri, devlet sınır kapılarında bulunan K.C. Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Vize ofisleri veya ve Kırgızistan'da bulunan konsolosluk dairesine başvuru yaparak 90 gün süre kadar Kırgızistan'a giriş-çıkış vizesini alma hakları vardır.

Kırgızistan Cumhuriyeti mevzuatına göre ve Kırgızistan Cumhuriyeti tarafından imzalanan uluslararası anlaşmalara dayanarak uygulanmaktadır. Türkiye dahil bazı ülke vatandaşları Kırgızistan'a 60 - 90 güne kadar vizesiz girebilmektedir.

Kırgızistan'da geçici ya da daimi ikamet eden yabancı uyruklu vatandaşlara veya vatansız kişilere oturma izni verilir ve ülkede bulunma, vizesiz giriş ve çıkış yapma hakkını kazandırır. Kırgızistan Cumhuriyeti mevzuatına göre Kırgızistan'da en az 6 ay ikamet eden yabancı uyruklu vatandaşlar ya da vatansız kişiler oturma izni almak için Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Devlet Kayıt Hizmetine bağlı Nüfus Kayıt Departmanına başvuru yapabilir.

Geçici oturma izni aşağıda belirtilen yabancı uyruklu vatandaşlara veya vatansız kişilere verilir:

- ✓ Kırgızistan Cumhuriyetinde çalışma amacıyla kalanlar;
- ✓ Eğitim amaçlı kalanlara verilir. Başvuru eğitim kurumunun ve K.C. Milli Eğitim Bakanlığının talebi üzerine yapılır;
- ✓ Kırgızistan Cumhuriyetine yatırım yapmak için gelen yabancılara verilir. Geçici oturma izni yabancı uyruklu vatandaşlara veya vatansız kişilere bir yıl süreyle verilir toplam süresi beş yılı geçmeyecek şekilde her defasında en fazla bir yıllık sürelerle uzatılabilir. Geçici oturma izni başvuruları en fazla bir ay içerisinde değerlendirilir. Geçici oturma izni Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Devlet Kayıt Hizmetine bağlı Nüfus Kayıt Departmanı tarafından verilmektedir.

Daimi oturma izni ise;

1. Kırgızistan Cumhuriyeti mevzuatı çerçevesinde Kırgızistan'da daimi ikamet için izin verilen kişilere ve Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkan ve ülkeye dönüş yapmış olan kişilere daimi oturma izni verilir;
2. Kırgızistan Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmeyen Kırgızistan'da sürekli ikamet eden kişilere ya da Kırgızistan Cumhuriyeti Kanuna uygun olarak vatandaşlıktan çıkan kişilere verilir;
3. Yabancı uyruklu vatandaşlara ya da Kırgızistan'da sürekli ikamet eden vatansız kişilere 18 yaşına geldiklerinde verilmektedir. Daimi oturma izni yabancı uyruklu vatandaşlara pasaportların geçerlilik sürelerini aşmamak kaydıyla 5 yıl süre ile verilmektedir. 45 yaşını doldurmuş yabancı uyruklu vatandaşlara daimi oturma izni pasaportlarının geçerlilik süreleri boyunca verilir. Vatansız durumda olan kişilere daimi oturma izni 5 yıl süre ile verilir, 45 yaşına geldiklerinde ise süresiz olarak verilmektedir. Daimi oturma izni başvuruları bir yıl içerisinde değerlendirilir. Daimi oturma izni Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti Devlet Kayıt Hizmetine bağlı Nüfus Kayıt Departmanı tarafından verilmektedir.